

Tussenevaluatie van de nota Gezonde Groei Duurzame Oogst

Deelproject Economie | Rapport Knelpunten

Piet Spoorenberg , Daan Verstand en Ellen Beerling.

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Tussenevaluatie van de nota Gezonde Groei Duurzame Oogst

Deelproject Economie
Rapport Knelpunten

Piet Sporenberg, Daan Verstand, Ellen Beerling,

Wageningen Plant Research

Dit onderzoek is in opdracht van LNV, PBL uitgevoerd door de Stichting Wageningen Research (WR); Wageningen Plant Research; business units open teelten en glastuinbouw in het kader van beleidsondersteunend onderzoeksthema Verduurzamen Plantaardige Productiesystemen (BO-43-011.06-004-WPR).

WR is een onderdeel van Wageningen University & Research, samenwerkingsverband tussen Wageningen University en de Stichting Wageningen Research.

Wageningen, mei 2019

Rapport -787

Spoorenberg, P., Verstand, D., Beerling, E., 2019. *Tussenevaluatie van de nota Duurzame Oogst, Gezonde Groei; Deelrapport knelpunten*. Wageningen Research.

Dit rapport is gratis te downloaden op <https://doi.org/10.18174/478387>.

De nota Gezonde Groei Duurzame Oogst (2013-2023) richt zich op het verduurzamen van de gewasbescherming, waarin het behoud van het economisch perspectief van telers centraal staat. Dit rapport toont de resultaten van de knelpunten analyse over de periode 2010-2016 van de akkerbouw, vollegrondsgroente, uitgangsmaterialen, glastuinbouw, fruitteelt, bloembollen en boomkwekerij in de tussenevaluatie van de nota. Uit deze analyse blijkt dat het aantal knelpunten in algemene zin toeneemt, maar er grote variaties bestaan door de wijze van verzamelen en registreren van de knelpunten. In dit rapport is gebruikt gemaakt van de Dringend Vereist Gewasbescherming (DVG), artikel 38 en prioriteit 1 problemen geïdentificeerd door de Coördinatoren Effectief Middelenpakket (CEMP). De gestelde doelen van knelpunten reductie zoals genoemd in de nota worden naar verwachting niet gehaald.

Trefwoorden: Gewasbeschermingsbeleid, economie, knelpunten.

© 2019 Wageningen, Stichting Wageningen Research, Wageningen Plant Research, Business unit Open Teelten, Pb 430, 8200 AK, Edelhertweg 1, 8219 PH Lelystad; www.wur.nl/plant-research

KvK: 09098104 te Arnhem
VAT NL no. 8113.83.696.B07

Stichting Wageningen Research. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Wageningen Research.

Stichting Wageningen Research is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

Rapport - 787

Foto omslag: Jean-Marie Michielsen, WUR

Inhoud

	Woord vooraf	4
	Samenvatting	5
1	Inleiding knelpunten	9
	1.1 Vraagstelling	9
2	Methodiek	10
	2.1 Gegevensverzameling	10
	2.2 Beoordeling en interpretatie	11
3	Resultaten	13
	3.1 Ontwikkeling van knelpunten per sector	13
	3.1.1 Akkerbouw en vollegrondsgroente	13
	3.1.2 Uitgangsmaterialen	16
	3.1.3 Glastuinbouw	17
	3.1.4 Fruitteelt	20
	3.1.5 Bloembollen	22
	3.1.6 Boomkwekerij	23
	3.2 Invloed van maatregelen en beleid op de ontwikkeling van knelpunten	25
	3.2.1 Akkerbouw en vollegrondsgroente	25
	3.2.2 Uitgangsmaterialen	25
	3.2.3 Glastuinbouw	26
	3.2.4 Fruitteelt	27
	3.2.5 Bloembollen	27
	3.2.6 Boomkwekerij	28
	3.3 Overzicht resultaten	29
4	Reflectie belanghebbende	32
5	Conclusie	33
6	Bronnenlijst	34
	Bijlage 1 CEMP's (Coördinatoren Effectief Middelen Pakket) betrokken bij het onderzoek middels interviews	35
	Bijlage 2 Vragenlijst voor interviews CEMPS	36
	Bijlage 3 Vertegenwoordigers belanghebbende voor terugkoppeling	37

Woord vooraf

Op verzoek van de ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Infrastructuur en Waterstaat (I&W), en afgestemd met de ministeries voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), is onder regie van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) de nota 'Gezonde Groei, Duurzame Oogst' geëvalueerd. De nota beschrijft het gewasbeschermingsbeleid voor de periode 2013-2023. De evaluatie gaat in op de uiteenlopende doelen van de nota en besteedt ook aandacht aan de governance van het gewasbeschermingsmiddelenbeleid. Het PBL heeft deze tussenevaluatie uitgevoerd in samenwerking met Wageningen Plant Research (WPR), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO) en CLM Onderzoek en Advies BV (CLM).

De genoemde instituten hebben de onderzoeksvragen, die ten behoeve van de evaluatie door de ministeries van LNV en I&W zijn geformuleerd, gedetailleerd beantwoord in thematische achtergrondrapporten. Naast het voorliggende WPR-rapport Knelpunten (onderdeel van het deelproject Economie en Effectief Middelenpakket), zijn de volgende achtergrondrapporten opgesteld:

- achtergrondrapport geïntegreerde gewasbescherming, onder verantwoordelijkheid van CLM;
- achtergrondrapport milieu/biodiversiteit, onder verantwoordelijkheid van het RIVM;
- achtergrondrapport voedselveiligheid, onder verantwoordelijkheid van het RIVM;
- achtergrondrapport arbeidsveiligheid/productverantwoordelijkheid, onder verantwoordelijkheid van TNO;
- achtergrondrapport handelingsperspectieven/governance onder verantwoordelijkheid van ORG-ID.

Op basis van deze zes rapporten en aangevuld met andere relevante wetenschappelijke studies heeft het PBL een syntheserapport geschreven met de belangrijkste bevindingen uit de deelstudies.

Bij de uitvoering van het onderzoek is gebruik gemaakt van vele suggesties van de wetenschappelijke klankbordgroep, de maatschappelijke klankbordgroep, de betrokken ministeries en de bovengenoemde instellingen.

Samenvatting

Aanleiding

De Nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst streeft een aantal aspecten na. De belangrijkste zijn; de implementatie van geïntegreerde gewasbescherming, het voldoen aan internationale verplichtingen (waternormen) en telers in staat te stellen om een sterke economische positie in te nemen, met behulp van een effectief middelen- en maatregelenpakket. Het deelrapport economie richt zich op het tussentijds evalueren van de nota, op het gebied van knelpunten ontwikkeling, economisch perspectief en naleving van wet en regelgeving.

Knelpunten analyse en methodiek

In deze tussenevaluatie wordt geïnventariseerd in hoeverre Nederlandse gewasbeschermingsknelpunten verminderen en wat de invloed van het beleid daarop is geweest. Per sector (akkerbouw, vollegrondsgroenten, bloembollen, fruitteelt, boomkwekerij, glasgroenten, glasierteelt en uitgangsmateriaal) is geïnventariseerd welke landbouwkundige knelpunten er jaarlijks van 2010 tot en met 2016 zijn geïdentificeerd en welke er per jaar zijn opgelost. Deze knelpunten zijn met de CEMP's besproken en geanalyseerd wat voor effect het beleid hierop heeft gehad.

Uitkomsten

Trend aantallen knelpunten in periode 2010 tot en met 2016

De gegevens over aantallen knelpunten blijkt weinig consistent. Dit wordt veroorzaakt door het weinig systematisch karakter van de wijze waarop de gegevens verzameld worden. Bij DVG/art 38 zijn, in tegenstelling tot ECSC, alleen de knelpunten, die voldeden aan de landbouwkundige criteria, geteld. Niet alle voor DVG/art 38 aangemelde knelpunten zijn erkend.

Knelpuntenverzameling door CEMP's en ECSC vond niet systematisch plaats. Hierdoor was het aantal knelpunten nogal sterk afhankelijk van de wijze en intensiteit waarmee deze verzameld zijn en de criteria die gehanteerd zijn om het als knelpunt vast te stellen. Daarnaast mochten er vanaf 2016 slechts 10 knelpunten aangedragen worden door de CEMP's.

Om het verschil tussen DVG/art 38 en ECSC enigszins op te vangen, zijn alleen knelpunten die door ECSC als prioriteit 1 benoemd waren, in onze inventarisatie meegenomen.

Algemene beeld is, dat er knelpunten verdwijnen doordat er toelatingen beschikbaar komen (er zijn zeker 20-25 geprioriteerde problemen (gewas-plaag) opgelost) en er nieuwe ontstaan doordat er toelatingen verdwijnen. Gevolg hiervan is dat in de loop van de tijd hiermee het totaal aantal knelpunten niet is afgenomen. Nadat in de loop van de jaren duidelijker werd welke strikte criteria betekenden voor de kans op erkenning als DVG / art 38 knelpunt zijn is ook het aantal (kansloze) aanvragen afgenomen, omdat op voorhand werd ingeschat dat deze toch niet erkend zouden worden. In alle sectoren wordt een toename van knelpunten ervaren. Dit wordt mede veroorzaakt door het omschakelen van breder werkende naar meer specifiek werkende toelatingen. Door een verdwijnende toelating ontstaan derhalve meerdere op te lossen knelpunten.

Daarnaast is een belangrijke oorzaak van het ontstaan van knelpunten, het aanscherpen van toelatingscriteria, waardoor er steeds nieuwe knelpunten blijven ontstaan.

Voor de beschikbare middelen geldt dat toenemende toepassingsvoorwaarden, de mogelijkheden om ze in te zetten beperkt. Op papier lijkt dan een knelpunt niet te bestaan, maar in de praktijk wordt dit wel als een knelpunt ervaren.

Belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten verdwijnen

In alle sectoren behalve de glastuinbouw wordt het beschikbaar komen van een chemisch alternatief als belangrijkste oorzaak voor het verdwijnen van knelpunten genoemd.

Hierbij worden de projecten van ECSC, de NL KUG uitbreidingen en ondersteuning vanuit het FKT genoemd alsook de bereidheid van toelating houders om hierin mee te werken genoemd. De gecoördineerde aanpak van het ECSC samen met de CEMP's, FKT en het CTGB (met de 'risk-envelope approach) positief bij aan het oplossen van knelpunten.

In de glastuinbouw wordt het stoppen c.q. naar buitenland verplaatsen van bepaalde teelten (diverse bladgewassen, zoals Andijvie) als belangrijkste oorzaak voor het verdwijnen van knelpunten genoemd. In deze gewasgroep zijn in België meer middelen toegelaten. In de vollegrondsgroenten wordt deze oorzaak ook genoemd zoals de teelt van Rucola en Snijbiet en van zaadteelt van Zwenkgrassen en Veldbeemd.

In aantal gevallen wordt het verdwijnen van een knelpunt veroorzaakt door het beschikbaar komen van resistente rassen, bijvoorbeeld komkommer bontvirus en aardappelmoehheid resistente rassen. In de vollegrond is het verplaatsen van een teelt naar gebieden binnen Nederland waar de (bodem)ziekte niet voorkomt een oorzaak van het verminderen / vermijden van een knelpunt, bijvoorbeeld bij stengelaatjes en tulpen.

Belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten niet verdwijnen

Als belangrijkste oorzaak wordt genoemd, dat veel meer actieve stoffen (in hoog tempo) verdwijnen van de Nederlandse en Europese markt dan dat er aan nieuwe stoffen voor in de plaats komen. Dat geldt zowel voor nieuwe chemische toelatingen alsook voor alternatieve groene middelen. Hierdoor nemen ook de mogelijkheden om alternatieven te vinden af waardoor ook deel van de knelpunten niet opgelost wordt. Deels wordt dit veroorzaakt door de strenger wordende eisen voor toelatingen. Hierdoor is ook de belangstelling c.q. het rendement bij de toelating houders voor kleine toepassingen sterk verminderd. Ook wordt het begrip kleine toepassing c.q. kleine teelt verschillend ingevuld in de EU lidstaten. Hierdoor worden sommige teelten of teeltgroepen door de overheid niet als kleine teelt aangemerkt, terwijl ze dat in de praktijk wel degelijk zijn. Voorbeelden die hierbij genoemd worden zijn graszaadteelt en bloemisterij.

Het oplossen van knelpunten is sowieso lastiger, omdat een bekend en vaak breed werkend middel vervangen moet worden door een combinatie van nieuwe, specifiekere werkende middelen. Bij inpassing in systemen met gebruik van geïntegreerde en biologische technieken moeten een nieuwe oplossing ook weer goed ingepast kunnen worden in een dergelijk complex teelsysteem en/of moet het teeltsysteem aangepast worden.

Positieve bijdrage van beleid op ontwikkelingen aantallen knelpunten

De georganiseerde en gecombineerde aanpak van het knelpuntenvraagstuk door ECSC, LTO / CEMP's en FKT heeft zeker bijgedragen aan het beter zichtbaar krijgen van de knelpunten en een effectievere aanpak ervan. Ook de toepassing van het CTGB- en NL KUG beleid heeft positief bijgedragen aan het ontwikkelen van chemische alternatieven voor knelpunten.

Daarnaast lijkt de langzaam aan betere werkende EU harmonisatie en met name de wederzijdse erkenning het beschikbaar komen van nieuwe middelen te bevorderen. Dit geldt echter niet voor de teelten, die niet altijd voldoen aan de criteria voor kleine toepassingen en vooral in Nederland belangrijk zijn (bloembollen, bedekte sierteelt e.d.). In deze specifiek Nederlandse teelten worden daarom ook de grootste problemen ervaren bij het vinden van (chemische) oplossingen voor knelpunten. Overleg tussen sectoren / CEMP's en in NL actieve toelatingshouders werkt positief bevorderend in aandacht van toelatingshouders voor het realiseren voor deze kleine teelten. Daarnaast is de opening van het Loket Kleine Toepassingen een goede ontwikkeling voor kleine toepassingen.

Geen of negatieve bijdrage van beleid op ontwikkeling aantallen knelpunten

Er leven veel zorgen vanwege de verwacht snelle afname van het aantal toelatingen op Europees niveau. Dit omdat vanaf 2018 er veel actieve stoffen een herregistratie vergen voor handhaving in de Annex 1 van de EU.

Specifieke eisen van Nederland hinderen het beschikbaar komen van nieuwe toelatingen in Nederland. Met name voor de kleine teelten remt dit de mogelijkheid om oplossingen voor knelpunten met alternatieve toelatingen te realiseren.

De toelating / risicobeoordeling van laag risico middelen is nog niet zodanig aangepast dat dit leidt tot een versnelling en kosten verlaging van de beoordeling en toelating van groene middelen. Mede hierdoor wordt de Green deal niet ervaren als een instrument dat heeft bijgedragen aan het oplossen van de knelpunten.

Ook het niet toelaten van nieuwe technieken zoals cis-genese en CRISPR-Cas om sneller resistente rassen te kunnen ontwikkelen draagt niet bij aan het ontwikkelen van niet-chemische oplossingen voor knelpunten.

Het afbouwen RUB lijst en de nieuwe regulering van de toelating van biociden belemmert met name in de glastuinbouw de mogelijkheden teelten schoon te beginnen (IPM).

Het opheffen van de productschappen en daarmee het collectief gefinancierd praktijkonderzoek en het sterk verminderen van de overheidsbudgetten voor gewasbeschermingsonderzoek heeft een rem gezet op het ontwikkelen van (duurzame) oplossingen voor knelpunten in de kleine teelten.

Conclusie

Er worden zeker knelpunten opgelost met de huidige instrumentarium. Echter, de knelpunten ontstaan sneller door het wegvallen van middelen dan dat ze worden opgelost. De verwachting is dus ook dat de doelen (afname knelpunten met 50% in 2018, 90% in 2023) niet gehaald zullen worden. Deze verwachting wordt breed gedragen door de belanghebbende in de gewasbeschermings-wereld.

Lijst met afkortingen

CEMP	Coördinator Effectief Middelen Pakket
CTGB	College voor de Toelating va Gewasbescherming en Biociden
DTG lijst	Definitielijst Toepassingen Gebieden
DVG	Dringend Vereist Gewasbeschermingsmiddel
ECSC	Expert Center Speciality Crops
EU	Europese Unie
IPM	Integrated Pest Management
FKT	Fonds Kleine Toepassingen
GAP	Goede Agrarische Praktijk
GBM	Gewasbeschermingsmiddel
GGDO	Nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LTO	Land en Tuinbouw Organisatie
MRL	Maximum Residue Level
NL KUG	Nationale uitbreiding kleine toepassingen
NVWA	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PPS	Publiek-Private Samenwerking
WPR	Wageningen Plant Research
WR	Wageningen Research
WUR	Wageningen University and Research

1 Inleiding knelpunten

In deze tussenevaluatie wordt geïnventariseerd in hoeverre Nederlandse gewasbeschermingsknelpunten verminderen en wat de invloed van het beleid daarop is geweest.

1.1 Vraagstelling

Onderstaand de originele vraagstellingen. Vraag 6.3 wordt uitgebreid beantwoord in het deelrapport over de economische positie van telers. De overige vragen worden behandeld in dit rapport.

- 6.1. In hoeverre zijn de in 2010 in Nederland geïdentificeerde gewasbeschermingsknelpunten in 2018 verminderd (doel 50%).
- 6.2. In hoeverre zullen de in 2010 in Nederland geïdentificeerde gewasbeschermingsknelpunten in 2023 verminderd zijn (doel 90%).
- 6.3. In hoeverre worden Nederlandse telers in staat gesteld om met het pakket aan middelen en maatregelen een sterke(re) economische positie in te nemen?
 - a. Worden door het Expert Centre Speciality Crops (ECSC), met het combineren van verschillende initiatieven (zoals het fonds kleine toepassingen), gewasbeschermingsproblemen aangepakt? (doel: 20-25 oplossingen voor geprioriteerde problemen)
 - b. Worden kleine toepassingen door het Ctgb volgens de risk-envelope-approach beoordeeld?
 - c. Zijn coördinatiepunten/aanspreekpunten ingesteld voor kleine toepassingen en biopesticides?
 - d. In hoeverre zijn toelatingen, werkwijze en risicobeoordelingen binnen de EU en de zone verder geharmoniseerd?
 - e. Is er een versnelde toelatingsprocedure beschikbaar voor laag risicomiddelen?
 - f. Wordt bij de ontwikkeling van het EU toelatingskader meer rekening gehouden met de aard en kenmerken van laag-risico-middelen/stoffen?

Door middel van dataverzameling en analyses bij de NVWA en de Coördinatoren Effectief Middelenpakket (CEMPs) van sectororganisaties wordt per sector¹ door WPR gewasbeschermingsdeskundigen geïnventariseerd welke knelpunten er jaarlijks van 2010 tot heden zijn geïdentificeerd en welke er per jaar zijn opgelost. Aan de hand van NVWA analyses en interviews met CEMPs wordt door WPR gewasbeschermingsdeskundigen per sector in beeld gebracht wat daarvan de oorzaken zijn (beschikbaarheid van nieuwe (niet-chemische) middelen en maatregelen, toe-/afname van ziekten en plagen, toe-/afnemende resistentie, strategische beslissingen middelenfabrikanten, bovenwettelijke eisen afnemers, maatschappelijke druk, etc.). Tevens wordt onderzocht in welke mate het beleid daaraan heeft bijgedragen (ECSC, Fonds Kleine Toepassingen, Green Deal, EU-harmonisatie, PPS-en, etc.) en in hoeverre het beleid verbeterd kan worden om het aantal knelpunten te verminderen. (In deze fase wordt (nader) antwoord gegeven op de vragen 6.1 en 6.3 a t/m f.)

¹ Sectoren: akkerbouw, vollegrondsgroenten, bloembollen, fruitteelt, boomkwekerij, glastuinbouw (groenten en sierteelt) en uitgangsmateriaal.

2 Methodiek

2.1 Gegevensverzameling

Per sector (akkerbouw, vollegrondsgroenten, bloembollen, fruitteelt, boomkwekerij, glasgroenten, glassierteelt en uitgangsmateriaal) is geïnventariseerd welke landbouwkundige knelpunten er jaarlijks van 2010 tot en met 2016 zijn geïdentificeerd en welke er per jaar zijn opgelost. Hiervoor was er de beschikking over gegevens van:

- a) aanvragen voor dringend vereiste gewasbeschermingsmiddelen (DVG's) en aanvragen voor vrijstelling op basis van artikel 38 Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb)
- b) inventarisaties van het Expert Centre Speciality Crops (ECSC)

De DVG- en artikel 38-aanvragen zijn aanvragen voor het beschikbaar stellen van middelen voor gewasbeschermingsproblemen waarvan de sector aangeeft dat de plantaardige productie bedreigd wordt. De NVWA toetst deze aanvragen aan de landbouwkundige criteria waar de aanvraag aan moet voldoen.

De regelgeving met betrekking tot DVG's, vastgelegd in artikel 123 Wgb, bepaalde dat het College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (Ctgb) onder een overgangsregime volgend uit de gewasbeschermingsmiddelenrichtlijn (91/414/EEG) een dringend vereist gewasbeschermingsmiddel kan toelaten als er sprake is van een bedreiging van de plantaardige productie waarvoor alternatieve maatregelen of middelen niet afdoende zijn. Binnen het gewasbeschermingsconvenant van 2003 waren de convenantpartijen tot overeenstemming gekomen over de hoofdlijnen van een beleid gericht op duurzame gewasbescherming en een effectief middelenpakket. Een onderdeel hiervan was het oplossen van gewasbeschermingsproblemen in de land- en tuinbouw door middel van vrijstellingen van gewasbeschermingsmiddelen. Deze regeling is in het kader van convenantafspraken voor het eerst voor het teeltseizoen 2004 uitgevoerd. Met het van kracht worden van de nieuwe Verordening in juni 2011 is het beleid rondom DVG's beëindigd en geldt alleen het Europees geharmoniseerd Vrijstellingenbeleid op basis van artikel 53 Verordening (EG) nr. 1107/2009 en artikel 38 Wgb. Het aanvragen van een DVG was mogelijk tot 2012; toelatingen als DVG waren mogelijk tot en met 2014.

Op grond van artikel 38 Wgb kan de Minister ambtshalve of op aanvraag in bijzondere omstandigheden vrijstelling verlenen voor ten hoogste 120 dagen, voor het gebruik van een gewasbeschermingsmiddel indien de plantaardige productie door onvoorziene, op geen enkele andere wijze te bestrijden gevaren wordt bedreigd. Met de inwerkingtreding van de Verordening (EG) 1107/2009 spreekt artikel 53 van noodsituaties waarbij een lidstaat in bijzondere omstandigheden voor een periode van ten hoogste 120 dagen toelaten dat gewasbeschermingsmiddelen op de markt worden gebracht voor beperkt en gecontroleerd gebruik, wanneer deze maatregel nodig blijkt ingevolge een op geen enkele andere redelijke manier te beheersen gevaar. Vrijstellingen op basis van artikel 38 Wgb konden gedurende de gehele periode 2010-2016 worden aangevraagd.

Gewasbeschermingsproblemen waarvan de NVWA na toetsing heeft vastgesteld dat deze voldoen aan de landbouwkundige criteria worden gewasbeschermingsknelpunten genoemd. Een DVG of artikel 38 aanvraag kan meerdere knelpunten behandelen.

Het ECSC is in 2012 gestart met een inventarisatie van gewasbeschermingsproblemen in de verschillende sectoren waarbij een gewasbeschermingsprobleem bestaat uit een specifieke gewas-aantaster combinatie. De inventarisatie van problemen is uitgevoerd door de coördinatoren effectief middelpakket (CEMP's) en geprioriteerd volgens onderstaande indeling:

-
- 1 = Acuut probleem: Er zijn geen redelijke alternatieven beschikbaar, of de oplossing waaraan gewerkt wordt, wordt niet binnen 1,5 -2 jaar bij het CTGB ingediend of de oplossing is nog niet binnen 1,5 jaar beschikbaar;
 - 2 = Bestaand probleem of dreigt te ontstaan op korte termijn (binnen 2 jaar) vanwege een smal middelenpakket en/of uit resistentie oogpunt;
 - 3 = Kan op termijn (binnen 3-4 jaar) een probleem worden, door wegvallen van middelen en/of toepassingen. Een breder middelenpakket is wenselijk maar nog niet noodzakelijk;
 - 4 = Probleem is of wordt binnen afzienbare tijd opgelost. Deze categorie is later vervangen door 0.

In 2012 zijn in totaal 545 gewasbeschermingsproblemen geïnterviewd waarvan 193 met prioriteit 1, 179 met prioriteit 2, 126 met prioriteit 3 en 38 met prioriteit 4. Van enkele problemen was de prioriteit nog onduidelijk. De stakeholders Nefyto en Artemis zijn in de gelegenheid gesteld oplossingen aan te dragen. Op basis van deze inventarisatie van problemen en oplossingen zijn projecten aangewezen door de stuurgroep van het ECSC. De CEMP's leveren inspanningen om in het kader van de benoemde projecten de middelen die als oplossing gezien worden zo breed mogelijk (voor zo veel mogelijk problemen) toegelaten te krijgen. In deze evaluatie zijn alleen de prioriteit 1 gewasbeschermingsproblemen meegenomen als knelpunt.

In 2016 is er enkel een top 10 van gewasbeschermingsproblemen opgesteld voor de verschillende sectoren. Hierdoor is er een sterke afname zichtbaar in de grafiek. Dit wordt echter veroorzaakt door de aanpassing van de methode.

In de resultaten worden de knelpunten van het ECSC prioriteit 1 en DVG/artikel 38 getoond. De knelpunten worden per jaar onderverdeeld naar de categorieën:

- nieuwe; nieuwe knelpunten die dat jaar zijn gemeld,
- doorlopende; knelpunten die nog niet zijn opgelost en in een eerder zijn ontstaan,
- opnieuw; knelpunten die in een eerder jaar opgelost waren, maar nu weer naar voren komen,
- opgelost; knelpunten die zijn opgelost,
- cumulatief opgelost en nieuw; totalen over de evaluatie periode van opgeloste knelpunten en nieuwe knelpunten.

Omdat er gegevens verzameld zijn tot en met 2016, kan er slechts gedeeltelijk antwoord worden gegeven op de vraag of er over de periode 2010 - 2018 een afname van 50% van de hoeveelheid knelpunten is gerealiseerd.

2.2 Beoordeling en interpretatie

In het project hebben de Coördinatoren Effectief Middelen Pakket (CEMP's) een belangrijke rol bij het beoordelen en interpreteren van de gegevens over de ontwikkeling van de knelpunten. De CEMP's vervullen namelijk een centrale rol in het verzamelen en afstemmen van de knelpunt ontwikkelingen en het uitvoeren van projecten waarin gewerkt wordt aan oplossingen van deze knelpunten. De CEMP's hebben voor de gesprekken overzichten en de vragenlijst voor het interview toegestuurd gekregen, waarna ze uitgebreid zijn geïnterviewd. De lijst van geïnterviewde CEMP's staat in BIJLAGE 1. De vragenlijst voor de interviews met de CEMP's staat in BIJLAGE 2.

De teksten van de uitgewerkte interviews zijn ter accordering voorgelegd aan de CEMP's en relevante correcties zijn doorgevoerd. Op basis van de uitgewerkte gegevens, interviews en interpretaties is door het projectteam deze samenvatting en rapportage opgesteld.

Eerst wordt per sector een overzicht gegeven van de resultaten, de beoordeling hiervan en de door de CEMP's aangegeven belangrijkste oorzaken van het verdwijnen van de knelpunten enerzijds en het juist niet verdwijnen anderzijds.

Vervolgens worden de vragen 6.1 en 6.3 a t/m f over de effecten van beleid (initiatieven, maatregelen) op de geconstateerde ontwikkelingen van de gewasbeschermingsknelpunten per sector beantwoord en geanalyseerd en worden de resultaten van de analyse samengevat.

De werkwijze en de samenvatting van de resultaten en interpretaties zijn vervolgens middels diepte-interviews besproken met vertegenwoordigers van sector-, branche- en overheidsorganisaties (BIJLAGE 3). Hierbij is ingeschat in hoeverre de in 2023

een toe- of afname van nieuwe knelpunten wordt verwacht ten opzichte van 2010 en 2018 (vraag 6.2). Verder wordt ingegaan op de vraag in welke mate knelpunten met niet-chemische en laag risico middelen en maatregelen zullen kunnen worden opgelost (2017-2023). Tenslotte wordt bediscussieerd in welke mate het beleid hierop aangepast zou kunnen worden (vraag 6.3 a-f).

3 Resultaten

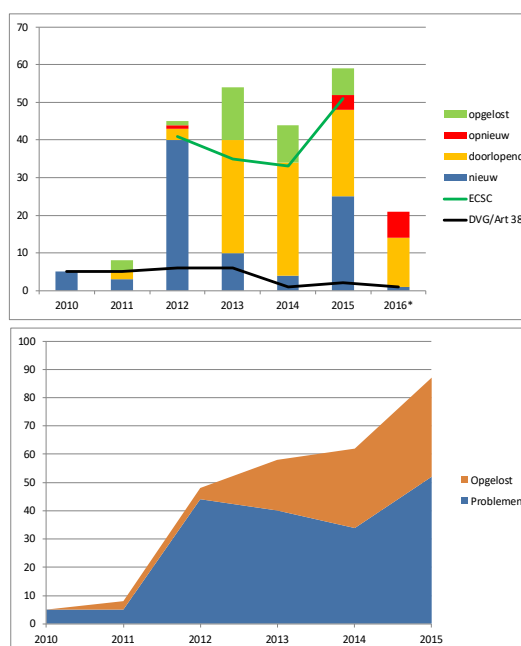
Eerst wordt de ontwikkeling van het aantal knelpunten over de periode 2010-2016 per sector gepresenteerd. Vervolgens wordt er puntsgewijs ingegaan op de invloed van het beleid op deze knelpunt-ontwikkeling. Tot slot worden deze resultaten gecombineerd en samengevat.

3.1 Ontwikkeling van knelpunten per sector

3.1.1 Akkerbouw en vollegrondsgroente

Akkerbouw problemen							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
nieuw	5	3	40	10	4	25	1
doorlopend	0	2	3	30	30	23	13
opnieuw	0	0	1	0	0	4	7
opgelost	0	3	1	14	10	7	
Cumm. opgelost	0	3	4	18	28	35	
Cumm. nieuw	5	8	48	58	62	87	88
ECSC			41	35	33	51	
DVG/Art 38	5	5	6	6	1	2	1

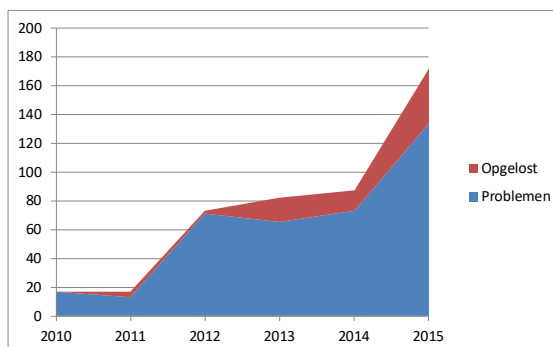
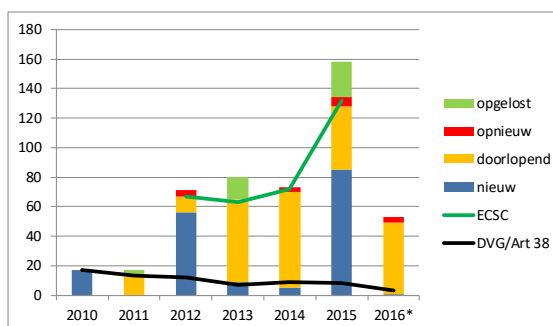
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Problemen	5	5	44	40	34	52
Opgelost	0	3	4	18	28	35

Figuur 1. Resultaten inventarisatie gewasbeschermingsknelpunten akkerbouw
 De staafdiagram geeft per jaar het totaal aantal problemen en hoeveel hiervan nieuw zijn (start: 2010), hoeveel hiervan doorlopend zijn, hoeveel hiervan opgelost zijn (geen prioriteit 1 meer in ECSC of niet meer aangevraagd als DVG of artikel 38) en hoeveel opnieuw ontstane problemen zijn. Door de staafdiagram loopt een lijn die aangeeft hoeveel knelpunten (door Art 38 en DVG) er dat jaar waren. En een lijn die aangeeft hoeveel ECSC problemen er elk jaar waren per sector.
 *) In 2016 is er enkel een beperkte lijst met top prioriteit problemen opgesteld voor de verschillende sectoren. Hierdoor is er een sterke afname zichtbaar in de grafiek. Dit wordt echter veroorzaakt door de aanpassing van de methode.

Vollegrondsgroenten problemen							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
nieuw	17	0	56	9	5	85	1
doorlopend	0	13	11	56	65	43	48
opnieuw	0	0	4	0	3	6	4
opgelost	0	4	0	15	0	24	
Cumm. opgelost	0	4	2	17	14	38	
Cumm. nieuw	17	17	73	82	87	172	173
ECSC			67	63	72	132	
DVG/Art 38	17	13	12	7	9	8	3

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Problemen	17	13	71	65	73	134
Opgelost	0	4	2	17	14	38

Figuur 2. Resultaten inventarisatie gewasbeschermingsknelpunten vollegrondsgroenten. De staafdiagram geeft per jaar het totaal aantal problemen en hoeveel hiervan nieuw zijn (start: 2010), hoeveel hiervan doorlopend zijn, hoeveel hiervan opgelost zijn (geen prioriteit 1 meer in ECSC of niet meer aangevraagd als DVG of artikel 38) en hoeveel opnieuw ontstane problemen zijn. Door de staafdiagram loopt een lijn die aangeeft hoeveel knelpunten (door Art 38 en DVG) er dat jaar waren. En een lijn die aangeeft hoeveel ECSC problemen er elk jaar waren per sector. *) In 2016 is er enkel een beperkte lijst met top prioriteit problemen opgesteld voor de verschillende sectoren. Hierdoor is er een sterke afname zichtbaar in de grafiek. Dit wordt echter veroorzaakt door de aanpassing van de methode.

Beoordeling van de gegevens en de gepresenteerde trends

De aantallen knelpunten binnen Art 38 en DVG is in de akkervrouw en vollegrondsgroenteteelt met ruim 50% verminderd tussen 2010 en 2016. Het aantal knelpunten zoals gesignaleerd door het ECSC is juist fors toegenomen van 2010 tot 2016.

In akkerbouw kan de toename in 2012 volledig verklaard worden door de start van een nieuwe CEMP. Met deze nieuwe aandacht en inventarisatie kwamen knelpunten in beeld, die eerder niet opgemerkt en benoemd waren.

In akkerbouw zijn daarnaast in de afgelopen 10 jaar een aantal nieuwe teelten erbij gekomen, m.n. eiwitgewassen zoals soja, lupine, quinoa, veldboon. Met deze komst van deze nieuwe gewassen kwam ook de behoefte aan nieuwe (kleine) toepassingen. Omdat deze niet direct gerealiseerd (kunnen) worden, ontstaan hiermee dus ook direct nieuwe knelpunten

Ook bij de vollegrondsgroenten kan plotselinge toename in 2014 naar 2015 hoofdzakelijk verklaard worden door de start van een nieuwe CEMP. Met deze nieuwe aandacht en inventarisatie kwamen knelpunten in beeld, die eerder niet opgemerkt en benoemd waren.

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten verdwijnen

Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het verdwijnen van knelpunten genoemd:

- Chemisch alternatief beschikbaar
- Niet-chemisch alternatief beschikbaar
- Keuze / strategie van fabrikant / toelatinghouder

Door continue aandacht en informatie vanuit de CEMP houden toelatinghouders rekening met het inplannen van de kleine toepassingen in de lopende toelatingsprocedure. Toelatinghouders kunnen

kleine toelatingen eenvoudiger in lopende procedure voor GAP en gebruiksvorschriften opstellen. Veelal op basis van toelatingen elders. Onder deze voorwaarde werken de meeste firma's vrij goed mee om kleine toepassingen op etiket erbij te krijgen. Soms zijn ze terughoudender, omdat een eventueel risico op schade (gewas / imago) niet in overeenstemming is met het voordeel voor de toelatinghouder. Bijvoorbeeld een toelating van een herbicide levert in een kleine teelt voor de toelatinghouder weinig omzet, maar wel onevenredig groot risico op aansprakelijkheid voor gewasschade.

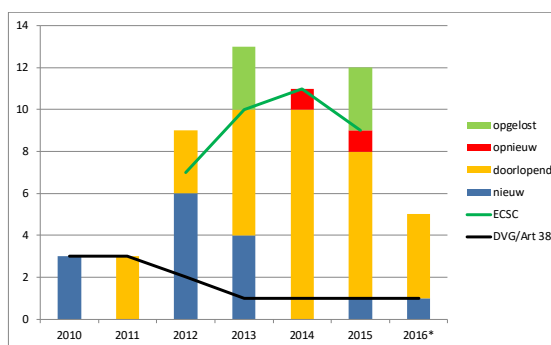
De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten niet verdwijnen

Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het niet verdwijnen van knelpunten genoemd:

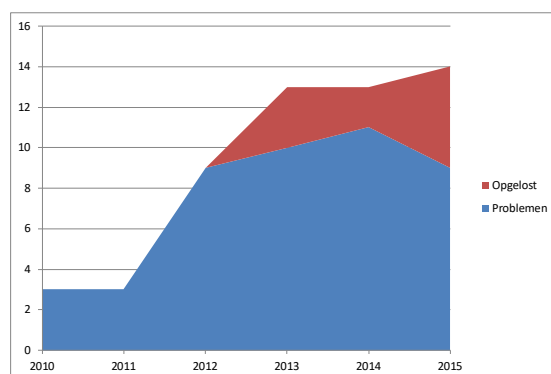
- Als er residustudies ontbreken, dan kunnen deze vaak via onderzoek met financiering vanuit het Fonds Kleine Toepassingen uitgevoerd worden. Omdat dit veel doorlooptijd kost, kiest de sector er vaak voor om naar andere oplossingen te zoeken, die gemakkelijker en sneller gerealiseerd kunnen worden, zoals het zoeken naar wederzijdse erkenningen vanuit omringende landen op het verplaatsen van de teelt naar het buitenland (zoals schorseneer naar België, rucola naar Duitsland). Soms wil een fabrikant niet meewerken, bijvoorbeeld omdat men vreest voor vragen om nieuwe informatie, die reeds bestaande toelatingen in gevaar kunnen brengen.
- Door verandering in klimaat lijken ook problemen met insecten (vliegen, trips) te vergroten.
- In Nederland wordt vaak heel snel een toelating terug getrokken, terwijl hier ook meer tijd voor gegeven kan worden. Landen kunnen bij verdwijnen uit Europese toelatingslijst (Annex 1) vaak zelf kiezen voor welke snelheid van beëindiging toelating in het land. Veel landen (zoals bijvoorbeeld Frankrijk) kiezen / kozen de uiterste termijn en NL koos nogal eens om een toelating eerder dan deze uiterste termijn te beëindigen.
- Er verdwijnen (Europees) meer middelen, dan dat er nieuwe bij komen.
- Onduidelijke en onvoorspelbare besluitvorming in de toelatingsprocedure verhinderen het effectief vinden van oplossingen. Dit omdat de oplossing van vandaag morgen alweer ongewenst kan blijken te zijn.
- Volgens de CEMP verdwijnen toepassingen ook door nieuwe / strengere toelatingseisen. Ook kunnen verandering in vastgestelde voedingspatronen leiden tot verandering in residunormen, of zitten sommige middelen al aan hun maximale milieunorm.

3.1.2 Uitgangsmaterialen

Uitgangsmateriaal problemen							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
nieuw	3	0	6	4	0	1	1
doorlopend	0	3	3	6	10	7	4
opnieuw	0	0	0	0	1	1	0
opgelost	0	0	0	3	0	3	
Cumm. opgelost	0	0	0	3	2	5	
Cumm. nieuw	3	3	9	13	13	14	15
ECSC			7	10	11	9	
DVG/Art 38	3	3	2	1	1	1	1

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Problemen	3	3	9	10	11	9
Opgelost	0	0	0	3	2	5

Figuur 3. Resultaten inventarisatie gewasbeschermingsknelpunten uitgangsmaterialen. De staafdiagram geeft per jaar het totaal aantal problemen en hoeveel hiervan nieuw zijn (start: 2010), hoeveel hiervan doorlopend zijn, hoeveel hiervan opgelost zijn (geen prioriteit 1 meer in ECSC of niet meer aangevraagd als DVG of artikel 38) en hoeveel opnieuw ontstane problemen zijn. Door de staafdiagram loopt een lijn die aangeeft hoeveel knelpunten (door Art 38 en DVG) er dat jaar waren. En een lijn die aangeeft hoeveel ECSC problemen er elk jaar waren per sector. *) In 2016 is er enkel een beperkte lijst met top prioriteit problemen opgesteld voor de verschillende sectoren. Hierdoor is er een sterke afname zichtbaar in de grafiek. Dit wordt echter veroorzaakt door de aanpassing van de methode.

Beoordeling van de gegevens en de gepresenteerde trends

De aantallen knelpunten binnen Art 38 en DVG is in de sector uitgangsmaterialen met ruim 50% verminderd tussen 2010 en 2016. Het aantal knelpunten zoals gesignaleerd door het ECSC is juist fors toegenomen van 2010 tot 2016

De criteria van de NVWA zijn inde loop van de jaren hetzelfde gebleven, maar het toetsingskader van het CTGB is aan enige verandering onderhevig geweest. Omdat de kans op toekenning als knelpunt vooraf als weinig kansrijk werd ingeschat, zijn er ook minder aanvragen voor Art 38 ingediend.

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten verdwijnen

Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het verdwijnen van knelpunten genoemd:

Chemisch alternatief beschikbaar

Niet-chemisch alternatief beschikbaar

Verandering resistentie in gewas (rassenkeuze) bijvoorbeeld aaltjesresistente aardappelen

Verplaatsing naar gebieden waar knelpunt niet optreedt (buitenland?). Speelt deels in de graszaadteelt bij sommige soorten, veldbeemd, riet- en roodzwenk.

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten niet verdwijnen

Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het niet verdwijnen van knelpunten genoemd:

- Knelpunten ontstaan vaak door het wegvallen van een ouder breedwerkend middel. De oplossing die gevonden wordt is vaak een meer specifiek middel met een smaller werkingsspectrum. Hierdoor worden schadelijke organismen die eerder tegelijkertijd werden bestreden met het

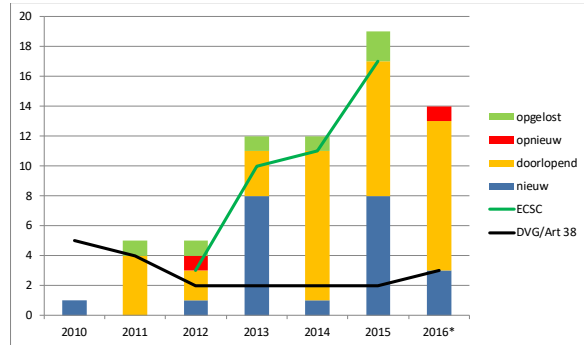
breedwerkende middelen niet meer bestreden. Door deze gaten in de bescherming ontstaan nieuwe knelpunten.

- Eisen aan de toelatingen worden alsmear hoger. Hierdoor verdwijnen veel bestaande toelatingen en komen er minder nieuwe toelatingen in Europa beschikbaar. Met 1 verdwijnende bestaande actieve stof verdwijnt vaak een hele reeks kleine toepassingen.
- Graszaadteelt in NL geen kleine teelt. Hierdoor kan het in NL niet met een NL-KUG eenvoudiger worden toegelaten. In andere EU landen wordt graszaad wel als een kleine teelt beschouwd..

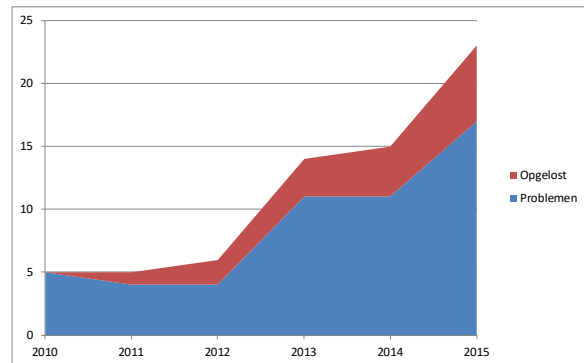
3.1.3 Glastuinbouw

In de glastuinbouw zijn de knelpunten in de glasgroente en de glassierteelt geanalyseerd.

Glasgroente problemen							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
nieuw	1	0	1	8	1	8	3
doorlopend	0	4	2	3	10	9	10
opnieuw	0	0	1	0	0	0	1
opgelost	0	1	1	1	1	2	2
Cumm. opgelost	0	1	2	3	4	6	
Cumm. nieuw	5	5	6	14	15	23	26
ECSC			3	10	11	17	
DVG/Art 38	5	4	2	2	2	2	3

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Problemen	5	4	4	11	11	17
Opgelost	0	1	2	3	4	6

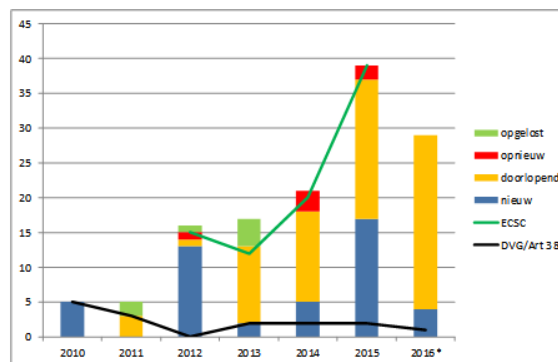

Figuur 4. Resultaten inventarisatie gewasbeschermingsknelpunten glasgroenten.

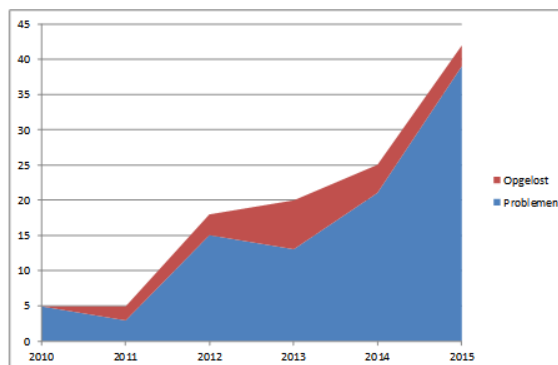
De staafdiagram geeft per jaar het totaal aantal problemen en hoeveel hiervan nieuw zijn (start: 2010), hoeveel hiervan doorlopend zijn, hoeveel hiervan opgelost zijn (geen prioriteit 1 meer in ECSC of niet meer aangevraagd als DVG of artikel 38) en hoeveel opnieuw ontstane problemen zijn. Door de staafdiagram loopt een lijn die aangeeft hoeveel knelpunten (door Art 38 en DVG) er dat jaar waren. En een lijn die aangeeft hoeveel ECSC problemen er elk jaar waren per sector.

*) In 2016 is er enkel een beperkte lijst met top prioriteit problemen opgesteld voor de verschillende sectoren. Hierdoor is er een sterke afname zichtbaar in de grafiek. Dit wordt echter veroorzaakt door de aanpassing van de methode.

Sierteelt problemen							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
nieuw	5	0	13	2	5	17	4
doorlopend	0	3	1	11	13	20	25
opnieuw	0	0	1	0	3	2	0
opgelost	0	2	1	4	0	0	
Cumm. opgelost	0	2	3	7	4	3	
Cumm. nieuw	5	5	18	20	25	42	46
ECSC			15	12	20	39	
DVG/Art 38	5	3	0	2	2	2	1

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Problemen	5	3	15	13	21	39
Opgelost	0	2	3	7	4	3

Figuur 5. Resultaten inventarisatie gewasbeschermingsknelpunten glas sierteelt.

De staafdiagram geeft per jaar het totaal aantal problemen en hoeveel hiervan nieuw zijn (start: 2010), hoeveel hiervan doorlopend zijn, hoeveel hiervan opgelost zijn (geen prioriteit 1 meer in ECSC of niet meer aangevraagd als DVG of artikel 38) en hoeveel opnieuw ontstane problemen zijn.

Door de staafdiagram loopt een lijn die aangeeft hoeveel knelpunten (door Art 38 en DVG) er dat jaar waren. En een lijn die aangeeft hoeveel ECSC problemen er elk jaar waren per sector.

*) In 2016 is er enkel een beperkte lijst met top prioriteit problemen opgesteld voor de verschillende sectoren. Hierdoor is er een sterke afname zichtbaar in de grafiek. Dit wordt echter veroorzaakt door de aanpassing van de methode.

Beoordeling van de gegevens en de gepresenteerde trends

De aantallen knelpunten binnen Art 38 en DVG is in de glastuinbouw met ruim 50% verminderd tussen 2010 en 2016. Het aantal knelpunten zoals gesignaleerd door het ECSC is juist fors toegenomen van 2010 tot 2016.

CEMPs geven aan, dat het lastig is om te beoordelen of de gegevens exact kloppen, maar ook dat het niet om deze details gaat. Er zijn veel verschillen in de aanpak van het inventariseren en aanvragen van gewasbeschermingsknelpunten (DVG en ART 38) en gewasbeschermingsproblemen en prioriteitstelling (ECSC) tussen de jaren en ook tussen de sectoren.

De in het overzicht zichtbare trend is er een van bijzonder sterke toename van het aantal gewasbeschermingsproblemen in deze grote groep kleine teelten. Deze trend wordt ook zo ervaren en zal naar verwachting van de CEMP's de komende jaren zo doorgaan bij ongewijzigd beleid.

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten verdwijnen

Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het verdwijnen van knelpunten genoemd:

- Uit de toegepaste analysemethode en gebruikte datasets volgt automatisch dat als knelpunten verdwijnen dit dankzij een (tijdelijke) toelating van een (chemisch/biologisch) middel is.
- Belangrijkste genoemde reden waardoor knelpunten verdwijnen, is dat het aantal glasgroentegewassen in Nederland is afgenomen. Als voorbeeld wordt bladgewassen zoals andijvie genoemd. In deze gewasgroep zijn in België meer middelen toegelaten. Ook de sierteelt meldt dat het verdwijnen van knelpunten voor een belangrijk deel veroorzaakt wordt door het weglaten van gewas / ras uit het assortiment in Nederland. Ook de grondgebonden sierteelt productie neemt af in Nederland

-
- Een enkele keer verdwijnt een gewasbeschermingsprobleem door het beschikbaar komen van een resistent ras, zoals bij het komkommerbontvirus. In de sierteelt speelt resistentieontwikkeling echter geen rol.

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten niet verdwijnen

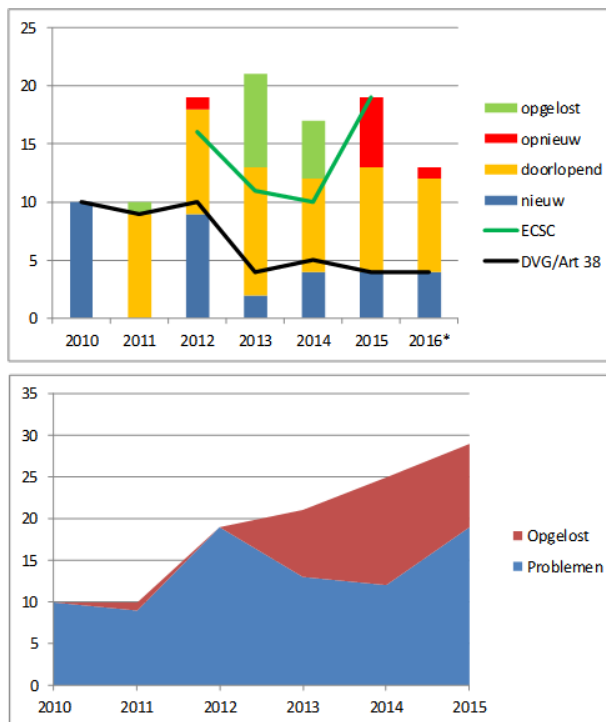
Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het niet verdwijnen van knelpunten genoemd:

- In het pakket aan gewasbeschermingsmiddelen vindt een verandering plaats van breed-werkende toepassingen naar middelen met een meer specifiek (smaller) werkingspectrum. Als de toelating van een breed-werkende middel beëindigd, dan ontstaat vaak meer dan één gewasbeschermingsprobleem (knelpunten). Hiervoor zijn dan meestal meerdere toelatingen nodig van middelen met een specifiek werkingspectrum. Dit effect is in de sierteelt nog groter dan in de glasgroenteteelt.
- Er zijn onvoldoende nieuwe alternatieve middelen voorhanden (IPM, groene middelen), er ontbreken essentiële stukken. Daarbij mikken de ontwikkelaars van (groene) middelen zich voor op de grotere teelten waarin een betere kans is om de investeringen voor de ontwikkeling terug te verdienen. Ook voor toelating van groene middelen moeten hoge kosten voor toelating gemaakt worden om veiligheidsrisico's te kunnen beoordelen.
- Tijdens de teelt vraagt de toepassing van IPM veel en andere kennis en andere teeltmethoden en maatregelen. Het blijkt bijzonder ingewikkeld om hier met het beschikbare middelenpakket op aan te sluiten.
- Bloemisterij als groep behoort formeel niet tot de kleine teelten. Hierdoor kan het in Nederland niet met een NL-KUG eenvoudiger worden toegelaten. Bijvoorbeeld trips en Botrytis. Hierdoor kan er niet of nauwelijks gebruik gemaakt worden van wederzijdse erkenning (in buitenland gelden andere regels voor kleine toepassingen) of de nationale regeling NL KUG. Ook bij glasgroenen speelt dit bijvoorbeeld in paprika en sommige kleine glasgroentegewassen
- Vanwege de wereldwijde export gelden voor meeste sierteeltgewassen strenge fytosanitaire eisen en nultoleranties op aanwezigheid van bestjes en ziekten op / in het product. Soms wordt zelfs een plaagvrije teelt geëist (in plaats van alleen plaagvrij eindproduct). Zoals bijvoorbeeld bij zero-tolerance Bemisia in Poinsettia bij export naar het Verenigd Koninkrijk. Dit verhindert in hoge mate de toepassing van IPM in de teeltfase
- MRL eisen worden strenger.
- Teeltwijze verandert: intensiever (meer kg/ha), hogere brix-waarde, andere klimaatinstellingen (het Nieuwe Telen). Hierdoor zijn er meer plagen, wat leidt tot meer knelpunten.

3.1.4 Fruitteelt

Fruitteelt problemen							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
nieuw	10	0	9	2	4	4	4
doorlopend	0	9	9	11	8	9	8
opnieuw	0	0	1	0	0	6	1
opgelost	0	1	0	8	5	0	
Cumm. opgelost	0	1	0	8	13	10	
Cumm. nieuw	10	10	19	21	25	29	33
ECSC			16	11	10	19	
DVG/Art 38	10	9	10	4	5	4	4

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Problemen	10	9	19	13	12	19
Opgelost	0	1	0	8	13	10

Figuur 6. Resultaten inventarisatie gewasbeschermingsknelpunten fruitteelt.

De staafdiagram geeft per jaar het totaal aantal problemen en hoeveel hiervan nieuw zijn (start: 2010), hoeveel hiervan doorlopend zijn, hoeveel hiervan opgelost zijn (geen prioriteit 1 meer in ECSC of niet meer aangevraagd als DVG of artikel 38) en hoeveel opnieuw ontstane problemen zijn. Door de staafdiagram loopt een lijn die aangeeft hoeveel knelpunten (door Art 38 en DVG) er dat jaar waren. En een lijn die aangeeft hoeveel ECSC problemen er elk jaar waren per sector.

*) In 2016 is er enkel een beperkte lijst met top prioriteit problemen opgesteld voor de verschillende sectoren. Hierdoor is er een sterke afname zichtbaar in de grafiek. Dit wordt echter veroorzaakt door de aanpassing van de methode.

Beoordeling van de gegevens en de gepresenteerde trends

Het aantal knelpunten binnen Art 38 en DVG is in de fruitteelt met ruim 50% verminderd tussen 2010 en 2016. Het aantal knelpunten zoals gesignaleerd door het ECSC is juist toegenomen van 2010 tot 2016.

Uiteraard zijn alleen de als landbouwkundige noodsituatie erkende aanvragen DVG/art 38 geteld. Daarnaast ervaart de sector dus wel meer knelpunten, maar deze zijn kennelijk niet als knelpunt aangevraagd bij of erkend door NVWA.

Soms wordt een knelpunt als opgelost genoteerd, omdat er een alternatieve toelating is gekomen. Ook als deze oplossing maar voor de deel van de telers toegepast kan worden. Bijvoorbeeld de toelating van Vertimec in de fruitteelt is kan slechts door maximaal 25 % van de telers (afhankelijk van fruitsoort) toegepast worden. Hiermee is het knelpunt voor de meeste telers dus nog niet opgelost. Zie de tekst box op de volgende pagina.

De trend bij fruit is redelijk stabiel, er komen knelpunten bij en er verdwijnen er ook weer. Door de strenger wordende toepassingsvoorwaarden is de ervaring dat de resterende toelatingen steeds minder (effectief) ingezet kunnen worden. In de praktijk wordt ervaren dat een aantal alternatieven theoretisch wel een alternatief vormt, maar dat dit in de praktijk veel minder zo blijkt te zijn.

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten verdwijnen

Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het verdwijnen van knelpunten genoemd:

- Chemische alternatieven beschikbaar, vaak maar beperkt inzetbaar, dus deel oplossing.
- Niet-chemische alternatieven beschikbaar, feromonen, vooral incidenteel en gedeeltelijk.
- Geïntegreerde bestrijding neemt - in beperkte mate - toe.

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten niet verdwijnen

Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het niet verdwijnen van knelpunten genoemd:

- Er zijn in totaal steeds minder gewasbeschermingsmiddelen toegelaten, dus is het minder gemakkelijk om hier alternatieven uit te ontwikkelen.
- Soms wordt een toepassing als alternatief ontwikkeld, maar zijn de restricties op de toepassing (op etiket) zodanig, dat deze voor de meeste telers niet als een oplossing geldt. Bijvoorbeeld perenbladvlo waarvoor nu Vertimec is toegelaten. Echter volgens het etiket zijn er restricties, waardoor het voor veel fruittelers niet gebruikt kan worden en het knelpunt dus blijft bestaan.
- Doorbreking van resistentie. Bv Jonagold was 20 jaar geleden weinig vatbaar voor schurft, is inmiddels erg vatbaar geworden voor deze ziekte. Klimateffect, warmer en meer intensieve regenbuien waardoor insecten resp. schimmels een gunstiger positie krijgen.
- Breed werkende middelen verdwijnen, waardoor andere voorheen minder voorkomende plagen, bv kevers en zaagwespen nu wel de kop op kunnen steken.

Waarom wordt de knelpunt oplossing voor Vertimec niet als oplossing ervaren?

Voor grootfruit staat de volgende beperking op het etiket:

Om in het water levende organismen, bijen en overige niet tot de doelsoorten behorende geleedpotigen/insecten te beschermen is toepassing in de onbedekte teelt van appel, peer, pruim en kers uitsluitend toegestaan indien gebruik wordt gemaakt van een KWH k1500-3R2 VLOS 3- rijenspuit met variabele luchtondersteuning en minimaal 90% drift reducerende spuitdoppen en ventilatorstand "laag" in de eerste 20 meter van het gewas, gemeten vanaf het midden van de laatste gewasrij of de laatste plant in de rij met inachtneming van een teeltvrije zone van tenminste 4,5 meter.

In Nederland heeft slechts 100 telers de beschikking over de voorgeschreven spuit. Daarnaast is deze niet in te zetten op percelen met grotere bomen of aanplanten met meer rijen plant systemen. Ook is de voorgeschreven teeltvrije zone van 4,5 m afwijkend van de eerder voorgeschreven teeltvrije zone van 3 meter.

De telers hebben de afgelopen jaren de percelen daarom ingericht op een en de aanplanten met teeltvrije zone van 3 meter. Deze percelen staan nog wel een aantal jaren in productie, voordat er veranderd kan worden.

Bovendien is voor de bestrijding van perenbladvlo nu nog maar 1 toepassing per seizoen toegestaan. Daar waar 2 toepassing eerder nog net voldoende waren voor een effectieve bestrijding, wordt slecht 1 toepassing als onvoldoende effectief beschouwd.

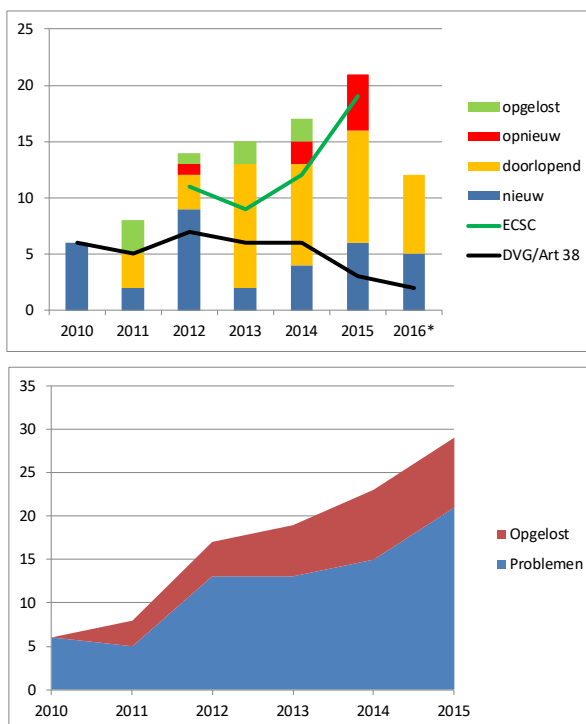
Voor kleinfruit is het voorschrift voor Vertimec dat alleen met neerwaartse spuittechniek gespoten mag worden. Dit vergt een volledige aanpassing van de bestaande spuittechniek.

Door de strenge eisen aan het gebruik van Vertimec, is het knelpunt dus niet opgelost.

3.1.5 Bloembollen

bloembollen problemen							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
nieuw	6	2	9	2	4	6	5
doorlopend	0	3	3	11	9	10	7
opnieuw	0	0	1	0	2	5	0
opgelost	0	3	1	2	2	0	
Cumm. opgelost	0	3	4	6	8	8	
Cumm. nieuw	6	8	17	19	23	29	34
ECSC			11	9	12	19	
DVG/Art 38	6	5	7	6	6	3	2

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Problemen	6	5	13	13	15	21
Opgelost	0	3	4	6	8	8

Figuur 7. Resultaten inventarisatie gewasbeschermingsknelpunten bloembollen. De staafdiagram geeft per jaar het totaal aantal problemen en hoeveel hiervan nieuw zijn (start: 2010), hoeveel hiervan doorlopend zijn, hoeveel hiervan opgelost zijn (geen prioriteit 1 meer in ECSC of niet meer aangevraagd als DVG of artikel 38) en hoeveel opnieuw ontstane problemen zijn. Door de staafdiagram loopt een lijn die aangeeft hoeveel knelpunten (door Art 38 en DVG) er dat jaar waren. En een lijn die aangeeft hoeveel ECSC problemen er elk jaar waren per sector. *) In 2016 is er enkel een beperkte lijst met top prioriteit problemen opgesteld voor de verschillende sectoren. Hierdoor is er een sterke afname zichtbaar in de grafiek. Dit wordt echter veroorzaakt door de aanpassing van de methode.

Beoordeling van de gegevens en de gepresenteerde trends

De aantallen knelpunten binnen Art 38 en DVG is in de bloembollen met ruim 50% verminderd tussen 2010 en 2016. Het aantal knelpunten zoals gesignaleerd door het ECSC is juist fors toegenomen van 2010 tot 2016.

Er verdwijnen toelatingen en er komen ook weer nieuwe terug. Maar de gemiddeld meer breed werkende middelen die verdwijnen worden vervangen door meerdere specifiek (smal werkingspectrum) werkende middelen. In de bloembollenteelt zijn de problemen met betrekking tot inzet herbiciden het grootst. Herbiciden zijn met name een probleem voor kleine gewassen, omdat sommige niet zijn toegelaten in kleinere bolgewassen. Daarnaast spelen problemen met virusoverdracht door aaltjes en luizen.

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten verdwijnen

Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het verdwijnen van knelpunten genoemd:

- Chemische alternatieven komen beschikbaar. Vaak via NL KUG aanvragen zijn de laatste jaren een groot aantal gewasbeschermingsmiddelen toegelaten voor de kleinere bloembolgewassen, die eerst alleen beschikbaar waren voor de grote teelten. Voorbeelden zijn Amistar, Basagran, Berelex, AZ-500.
- Verplaatsing teelt naar ander gebied. Bijvoorbeeld de tulpen die nu veelal geteeld worden op kleigrond in de polders waar het stengelaaltje niet voorkomt. Een ander voorbeeld is de lelieteelt die verplaatst is naar zandgronden in het oosten van NL waar meer vruchtwisseling mogelijk is in een akkerbouw rotatie of op voormalig grasland.

- Betere hygiëne en schoner uitgangsmateriaal, zoals bij PlamV virus in lelie. De lelieteelt start hierbij vanuit weefselkweek en in verkorte teelt (2-jarige schub) wordt deze door geteeld tot het eindproduct. In tulp kan dit (nog) niet en moet, telkens een deel van de oogst weer gebruiken als uitgangsmateriaal. Hierdoor neemt de infectie met virus in de partij geleidelijk aan toe. Als de besmettingsgraad te hoog is, dan wordt een betreffende partij vernietigd om verder verspreiding te voorkomen. In tulpeenteelt is daarom goed zoeken naar virus besmette bollen op het veld van groot belang.

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten niet verdwijnen

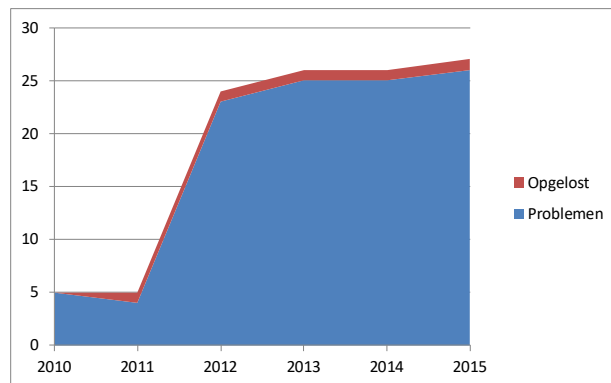
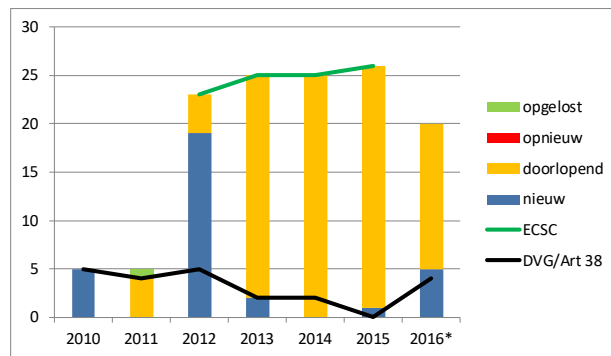
Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het niet verdwijnen van knelpunten genoemd:

- In het algemeen zijn er steeds minder toelatingen beschikbaar in Europa en Nederland
- Bij herregistraties van middelen worden vaak beperking in dosering en aantal toepassingen ingevoerd.
- De markt voor omzet GBM in bloembollen is klein. Door deze onvoldoende marktpotentie, komen nuttige GBM niet beschikbaar voor de bollenteelt.
- Vanwege de wereldwijde export gelden voor meeste sierteeltgewassen steeds strengere fytosanitaire eisen en multoleranties op aanwezigheid van beestjes en ziekten (virusvrij e.d.) op / in het product.
- Huidige biologische middelenpakket werkt nog onvoldoende en is te klein.

3.1.6 Boomkwekerij

Boomkwekerij problemen							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
nieuw	5	0	19	2	0	1	5
doorlopend	0	4	4	23	25	25	15
opnieuw	0	0	0	0	0	0	0
opgelost	0	1	0	0	0	0	0
Cumm. opgelost	0	1	1	1	1	1	1
Cumm. nieuw	5	5	24	26	26	27	32
ECSC			23	25	25	26	
DVG/Art 38	5	4	5	2	2	0	4

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Problemen	5	4	23	25	25	26
Opgelost	0	1	1	1	1	1

Figuur 8. Resultaten inventarisatie gewasbeschermingsknelpunten boomkwekerij. De staafdiagram geeft per jaar het totaal aantal problemen en hoeveel hiervan nieuw zijn (start: 2010), hoeveel hiervan doorlopend zijn, hoeveel hiervan opgelost zijn (geen prioriteit 1 meer in ECSC of niet meer aangevraagd als DVG of artikel 38) en hoeveel opnieuw ontstane problemen zijn. Door de staafdiagram loopt een lijn die aangeeft hoeveel knelpunten (door Art 38 en DVG) er dat jaar waren. En een lijn die aangeeft hoeveel ECSC problemen er elk jaar waren per sector. *) In 2016 is er enkel een beperkte lijst met top prioriteit problemen opgesteld voor de verschillende sectoren. Hierdoor is er een sterke afname zichtbaar in de grafiek. Dit wordt echter veroorzaakt door de aanpassing van de methode.

Beoordeling van de gegevens en de gepresenteerde trends

De aantallen knelpunten binnen Art 38 en DVG is in de boomkwekerij licht verminderd tussen 2010 en 2016. Het aantal knelpunten zoals gesignaleerd door het ECSC is juist fors toegenomen van 2010 tot 2016.

Er komen nieuwe knelpunten bij en er gaan er ook weer af. De stijging van 2012 heeft te maken met een hernieuwde aandacht, en registratie update door toenmalige CEMP. Het betrof geen nieuwe knelpunten, maar bestaande gewasbeschermingsproblemen die zichtbaar werden gemaakt. Per saldo is er dus sprake van ongeveer gelijk blijvend aantal knelpunten.

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten verdwijnen

Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het verdwijnen van knelpunten genoemd:

- Het beschikbaar komen van een alternatief gewasbeschermingsmiddel is de belangrijkste oorzaak van het verdwijnen van een knelpunt. De uitbreidingen van toelatingen via een NL KUG procedure is hierbij behulpzaam (vb Centurion Plus).
- De strategische keuze van een toelatinghouder om ondersteuning aan een uitbreidingsaanvraag is een tweede genoemde belangrijke bron voor het oplossen van knelpunten
- Als derde oorzaak / bron voor het laten verdwijnen van knelpunten wordt de financiële ondersteuning door het FKT genoemd.
-

De belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten niet verdwijnen

Door de CEMP worden de volgende belangrijkste oorzaken van het niet verdwijnen van knelpunten genoemd:

- Door in het algemeen afnemen van het aantal toelatingen, wordt het ook steeds moeilijker om knelpunten op te lossen. Dit wordt daarom als belangrijkste oorzaak voor het niet (kunnen)oplossen van knelpunten gezien.
- De procedures voor het aanvragen van (uitbreidingen van) toelatingen wordt steeds ingewikkelder en kostbaarder (tijdinvesteringen).
- Vrijstellingen Art 38 zijn steeds moeilijker te verkrijgen.

3.2 Invloed van maatregelen en beleid op de ontwikkeling van knelpunten

In dit hoofdstuk worden de vragen over de effecten van beleid (initiatieven, maatregelen) op de geconstateerde ontwikkelingen van de gewasbeschermingsknelpunten per sector besproken. De resultaten zijn gebaseerd op de interviews met de CEMP's. Hierbij worden initiatieven c.q. beleidsinstrumenten genoemd zoals ECSC, CEMP's (LTO), FKT, Green Deal, EU harmonisatie, onderzoek (bijvoorbeeld PPSen).

Ook wordt ingegaan op de vraag welke beleidsinstrumenten succesvol en welke minder gezien worden bij het verminderen van de gewasbeschermingsknelpunten. Tot slot wordt verwoord welke verbetering in beleidsinstrumenten / maatregelen voorgesteld worden? Hiermee wordt (nader) antwoord gegeven op de vragen 6.1 en 6.3 a t/m f.

Het loket kleine toepassingen geeft dat adviezen geeft om problemen voor kleine toepassingen op te lossen (NVWA, n.d.). Het loket adviseert over de efficiëntste route van toelatingen en communiceert met buitenlandse collega's om onderzoeksgegevens uit te wisselen.

3.2.1 Akkerbouw en vollegrondsgroente

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die een positieve bijdrage hebben geleverd aan het verdwijnen van knelpunten:

- Door de aanpak van het ECSC is er meer doelmatig aan knelpunten gewerkt. Door het opstellen van een gezamenlijk overzicht en prioriteitstelling.
- De werking van het FKT is erg ondersteunend geweest voor het realiseren van aantal toelatingen, die antwoord waren op gewasbeschermingsproblemen.
- Door EU harmonisatie (met name de zonale toelatingen en wederzijdse erkenning) komen er sneller toelatingen, omdat het voor toelatingshouder effectiever en goedkoper is om zo toelatingen in meerdere landen tegelijk te bewerkstelligen

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die geen of een negatieve bijdrage hebben geleverd, of onvoldoende ingezet zijn om knelpunten te laten verdwijnen:

- Binnen de EU is er onvoldoende harmonisatie in het benoemen en erkennen van wat als kleine teelten en toepassing beschouwd wordt.
- De aanpak middels de Green deal heeft niet geleid tot meer toelatingen en verlichting van de gewasbeschermingsknelpunten.
- Ontwikkelen van alternatieven en andere systemen vraagt veel meer ondersteuning van beleid.
- Voor kleine toepassingen in de risicoafwegingen meer ook de omvang van het areaal betrekken.
- Door aanstaande grote aantallen herregistraties die vanaf 2018 aan de orde zijn, is de verwachting dat nog een groot aantal stoffen zal verdwijnen.
- De politiek zou de wetenschappelijk afweging van CTGB c.s. meer moeten volgen en weerstand bieden tegen niet onderbouwde (emotionele) argumenten.

3.2.2 Uitgangsmaterialen

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die een positieve bijdrage hebben geleverd aan het verdwijnen van knelpunten:

- Voor de sector hebben de gezamenlijke aanpak van het ECSC, CEMP's, LTO en het FKT en Green Deal positief bijgedragen aan het doelmatig aanpakken van de knelpunten. Voortzetting is uiteraard noodzakelijk en gewenst. Er zijn uiteraard wel verbetermogelijkheden, waar nu in dit

verband ook aan gewerkt wordt. Specifiek bijvoorbeeld het minder aan alleen chemische oplossingen denken en meer integraal.

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die geen of een negatieve bijdrage hebben geleverd, of onvoldoende ingezet zijn om knelpunten te laten verdwijnen:

- EU harmonisatie pakt in de werkelijkheid minder goed uit dan verwacht. Binnen EU richtlijnen is sprake van vrij veel eigen nationaal beleid. Het ontbreken van meer gezamenlijke afspraken verhindert een effectief Europees toelatingsbeleid voor kleine toepassingen.
- Gesignaleerd wordt dat in Nederland bezuinigd is op de onderzoeksbudgetten voor de ontwikkeling van de landbouwsector en meer specifiek voor strategisch fundamenteel onderzoek voor veredeling. Ook het verdwijnen van collectieve middelen na het opheffen van de productschappen vormt een grote rem op de ontwikkeling van duurzame teelt en alternatieven voor knelpunten.
- Fytosanitaire regelgeving en afnemers zijn in aantal gevallen (onnodig) zeer streng en dit vergt onevenredig inzet van gewasbescherming. Vooral nul tolerantie is soms onnodig. Dit voorzorgbeginsel, zonder daadwerkelijk risicobeoordeling, leidt ook tot risicomijding in de teelt.
- Bovenwettelijke eisen van retail werken ook door naar de mogelijkheden die een plantenkweker kan toepassen.
- Binnen de EU moet op korte termijn goed afgesproken worden welke teelten en toepassingen als klein beschouwd worden. Nu zijn hier grote verschillen tussen de verschillende EU staten.
- Het niet toelaten van nieuwe veilige verdelingstechnieken verhindert de ontwikkeling van nieuwe resistente rassen.

3.2.3 Glastuinbouw

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die een positieve bijdrage hebben geleverd aan het verdwijnen van knelpunten:

- Door de aanpak met behulp van het FKT en de CEMPs is wel wat bereikt voor glasgroenten. Bijvoorbeeld de Radijsteelt is hierdoor gered.
- Het ECSC heeft bijgedragen aan het overzichtelijk maken van de problemen. Ook heeft deze overzichtelijkheid ertoe bijgedragen dat toelatinghouders kleine toepassingen in beeld hadden om bij de toelatingsaanvragen mee te nemen. Hierdoor worden af en toe knelpunten opgelost.

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die geen of een negatieve bijdrage hebben geleverd, of onvoldoende ingezet zijn om knelpunten te laten verdwijnen:

- Personele bezetting bij CEMP's is probleem. Zeker ook als er naast chemische alternatieven ook naar overige mogelijke maatregelen gekeken moet worden.
- Het aanpak van de Green Deal had geen invloed op de knelpuntenproblematiek
- EU harmonisatie wordt niet ervaren op het gebied van de kleine toepassingen. En lijkt daarmee niet bij te dragen aan het vraagstuk kleine toepassingen en knelpunten daarbij. Nationaal beleid op dit het onderdeel van (kleine) toelatingen wordt door de CEMP's eerder disharmoniserend genoemd.
- Het instrument van NL KUG bleek nuttig voor kleine groenteteelten maar niet voor de sierteelt onder glas niet. Dit omdat sierteelt onder glas door de overheid niet als kleine teelt wordt beschouwd. In de praktijk gaat het echter om een groep van meer dan 200 verschillende kleine teelten.
- Dankzij specifieke criteria (oa water, criteria voor kleine gewassen) worden toelatinghouders geremd om voor NL toelatingen aan te vragen. Dit probleem zien we met name in de sierteelt.
- Onderzoeksbeleid wordt als ondersteunend aan de knelpuntenproblematiek genoemd, maar de financiering ervan wordt als onvoldoende beschouwd gezien de aard en omvang van het vraagstuk van het onderwerp.
- Als de lijst met RUB-middelen drastisch afneemt, dan zal dit effect hebben op het aantal knelpunten. Het aanvragen van toelatingen voor deze RUB middelen stagneert, omdat investeringen in een dossier niet terugverdiend kunnen worden.

-
- Ook de druk op toelating van biociden om een schone start (IPM) van de glasteelt mogelijk te maken zal vermoedelijk leiden tot een toename van de knelpunten in de gewasbescherming (IPM).

3.2.4 Fruitteelt

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die een positieve bijdrage hebben geleverd aan het verdwijnen van knelpunten:

- De inzet van een CEMP in een spilfunctie wordt in het fruit gezien als essentieel om knelpunten onder de aandacht te brengen.
- Het instrument NL KUG heeft tot verbetering geleid in de snelheid van toelating van een aantal kleine toepassingen
- De mogelijkheid voor financiële ondersteuning vanuit het FKT en de beleidsmatige coördinerende ondersteuning vanuit het ECSC leveren een belangrijke bijdrage aan het realiseren van oplossingen voor gewasbeschermingsknelpunten. Als voorbeeld wordt de toelating / vrijstelling van Tracer tegen Suzuki- fruitvlieg genoemd.
- De EU harmonisatie inclusief de wederzijdse erkenning hebben daadwerkelijk tot snellere toelatingen in fruitteelt geleid, zoals de toelating van AZ en van Brevis.
- Het door LNV (mee)gefinancierde onderzoek (PPS), richt zich voornamelijk op de lange termijn, waarbij de transitie naar niet chemisch, andere teeltsystemen en biologisch meer centraal staan. De fruitteelt is hierbij wel actief betrokken en hoopt hiermee in de toekomst minder met knelpunten in de gewasbescherming te maken te krijgen.
- Onderzoek draagt bij aan het realiseren van oplossingen. Bijvoorbeeld een PPS die zich richt op Suzuki-fruitvlieg.
- Demo's zijn belangrijk om IPM te promoten en om uit te proberen wat werkt.
- Kennisvermeerdering en –verspreiding op het gebied van gewasbescherming door toeleveranciers, adviseurs helpt om IPM te promoten. Met als gevolg dat de afhankelijkheid van GBM minder wordt en dus ook knelpunten verminderen.

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die geen of een negatieve bijdrage hebben geleverd, of onvoldoende ingezet zijn om knelpunten te laten verdwijnen:

- De Green Deal, wordt niet ervaren als een instrument om op korte termijn knelpunten mee op te lossen. Voor de langere termijn kan deze bijdrage er wel zijn.
- Het toepassen van nationale criteria vormt een rem op het ontwikkelen van nieuwe (alternatieve) toelatingen.
- Het onderzoek kan vaak niet complete oplossingen aandragen. De praktijk zal zelf aan de slag moeten blijven met innoveren en inpassen van wetenschap en kennis in de bedrijfsvoering.

3.2.5 Bloembollen

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die een positieve bijdrage hebben geleverd aan het verdwijnen van knelpunten:

- De bloembollensector ervaart de instrumenten FKT in combinatie met het NL-KUG –beleid als belangrijk voor het verminderen van het aantal knelpunten
- Daarnaast wordt de rol van de CEMP met diens spilfunctie en goede contacten met de toelatinghouders als belangrijk gevonden. De aandacht voor kleine sector wordt hiermee beter behartigd en initiatieven om knelpunten op te lossen worden door toelatinghouders beter opgepakt.
- Het instrument van vrijstellingen zou als waardevol gezien worden, mits het vaker ingezet zou worden bij landbouwkundige knelpunten als gevolg van het verdwijnen van middelen.
- Het onderzoek vaak in de vorm van een PPS, richt zich vooral op oplossingen op de lange termijn, transitie naar niet chemisch, andere teeltsystemen en biologisch. Voorbeeld hiervan in de

bloembollenteelt is het PPS project "Het Nieuwe Verwerken". Dit project richt zich op het starten met schoon uitgangsmateriaal, zodat later in de teelt minder gespoten hoeft te worden.

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die geen of een negatieve bijdrage hebben geleverd, of onvoldoende ingezet zijn om knelpunten te laten verdwijnen:

- De EU-harmonisatie heeft voor de bloembollensector geen toegevoegde praktische waarde. Hiervoor is deze sector te typisch Nederlands.
- Het instrument van de Green Deal, wordt ervaren als een politiek instrument waarin aandacht voor groene middelen/ alternatieven wordt gecreëerd. Dit wordt echter pas interessant als deze groene middelen ook een versnelde toelating gaan krijgen op basis van het laag risicoprofiel.
- Er wordt een steeds strenger toelatingsbeleid gevoerd, welke niet bijdraagt aan het oplossen van de problematiek van gewasbeschermingsknelpunten. In dit toelatingsbeleid wordt een breder afwegingskader gemist gericht op het risico in de teelt. Er zou bijvoorbeeld meer gekeken moeten worden naar de totale milieubelasting in een teelt en minder naar de risico's van individuele middelen
- Gewezen wordt naar de aanpak in de VS waar een lijst van low-risk stoffen is opgesteld GRAS (Generally Regarded As Safe). De stoffen op deze lijst zijn toegelaten, totdat aangetoond wordt dat er toch een risico is, dat onderzocht moet worden.
- Het zou goed zijn om naar grotere groepen van teelten te gaan en de DTG lijst (Definitielijst Toepassings Gebieden) te herzien. Bijvoorbeeld bollen teelten in 2 categorieën in te delen: voorjaars- en najaar geplante bollen. Daardoor wordt het voor fabrikanten interessanter om hun middelen ook in kleine teelten toegelaten te krijgen. Men kan dan meerdere knelpunten in één keer oplossen.
- Er wordt niet beoordeeld op milieubelasting en risico's voor een gehele teelt. Hierdoor heeft het verbieden van een toelating leiden soms een averechts veiligheidseffect op teeltniveau. Bijvoorbeeld voorkomt een keer dompelen van bloembollen in Admire wel 20 bespuitingen tegen luizen. Ook het verbod op curatief gebruik van Vydate tegen aaltjes in de teelt leidt ertoe, dat veel telers nu alleen uit voorzorg (risicomijding) aan het begin van de teelt het product toepassen. Om IPM mogelijk te maken moet bij toelatingsprocedure ook het belang van het GBM voor IPM meegewogen worden..
- De plantenziektekundige exporteisen worden steeds strenger, mede door betere detectietechnieken. Vaak worden deze eisen als onnodig streng ervaren en leiden tot meer inzet GBM.
- Toepassing van resistentie-veredeling tegen ziekten en plagen vindt onvoldoende plaats. Het niet toelaten van nieuwe technieken zoals Cis-genese en Crispr-cas, verhindert dat knelpunten in de gewasbescherming worden opgelost met behulp van veredeling.
- Door de invoering van het WG is een veel te streng keurslijf ontstaan. Hierdoor zijn frequentie, tijdstip en dosering niet flexibel in te zetten en daardoor een toelating minder doelmatig.

3.2.6 Boomkwekerij

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die een positieve bijdrage hebben geleverd aan het verdwijnen van knelpunten:

- Ook in de boomkwekerij wordt de rol van de CEMP met een spilfunctie en contacten met de toelatinghouders als belangrijk ervaren. De aandacht voor deze kleine sector wordt hiermee beter behartigd en initiatieven om knelpunten op te lossen worden door toelatinghouders beter opgepakt.
- Ook de Nationale uitbreidingen met Kleine Toepassing (NL KUG) wordt als een succesvol instrument gezien. Als voorbeeld wordt de toelating van Centurion Plus genoemd.
- Als derde wordt de mogelijkheid voor financiële ondersteuning vanuit het FKT en de beleidsmatige coördinerende ondersteuning vanuit het ECSC genoemd als belangrijke bijdragen aan het realiseren van oplossingen voor gewasbeschermingsknelpunten.

Door de CEMP worden de volgende beleidselementen genoemd, die geen of een negatieve bijdrage hebben geleverd, of onvoldoende ingezet zijn om knelpunten te laten verdwijnen:

- De EU-harmonisatie en wederzijdse erkenning hebben voor de boomkwekerij weinig toegevoegde praktische waarde.
- Ook de aanvullende nationale toelatingseisen, die Nederland stelt, zijn hierbij niet behulpzaam.
- De Green Deal is van nut om de aandacht en ontwikkeling van voor groene middelen te versterken. De resultaten tot nu toe zijn echter weinig bruikbaar en hoopvol. Wellicht iets voor de lange termijn.
- Het nu lopende onderzoek, veelal in de vorm van PPS, richt zich op lange termijn, transitie naar niet chemisch, andere teeltsystemen en biologisch.
- De sector stelt / heeft onvoldoende middelen beschikbaar voor meer toegepast onderzoek.
- Als de CEMP meer tijd zou kunnen besteden aan oplossen van knelpunten, dan zou er een nog grotere winst te behalen zijn.

3.3 Overzicht resultaten

Trend aantallen knelpunten in periode 2010 tot en met 2016

De gegevens over aantallen knelpunten blijkt weinig consistent. Dit wordt veroorzaakt door het weinig systematisch karakter van de wijze waarop de gegevens verzameld worden. Bij DVG/art 38 zijn, in tegenstelling tot ECSC, alleen de knelpunten, die voldeden aan de landbouwkundige criteria, geteld. Niet alle voor DVG/art 38 aangemelde knelpunten zijn erkend.

Knelpuntenverzameling door CEMP's en ECSC vond niet systematisch plaats. Hierdoor was het aantal knelpunten nogal sterk afhankelijk van de wijze en intensiteit waarmee deze verzameld zijn en de criteria die gehanteerd zijn om het als knelpunt vast te stellen. Daarnaast mochten er vanaf 2016 slechts 10 knelpunten aangedragen worden door de CEMP's.

Om het verschil tussen DVG/art 38 en ECSC enigszins op te vangen, zijn alleen knelpunten die door ECSC als prioriteit 1 benoemd waren, in onze inventarisatie meegenomen.

Algemene beeld is, dat er knelpunten verdwijnen doordat er toelatingen beschikbaar komen (er zijn zeker 20-25 geprioriteerde problemen (gewas-plaag) opgelost) en er nieuwe ontstaan doordat er toelatingen verdwijnen. Gevolg hiervan is dat in de loop van de tijd hiermee het totaal aantal knelpunten niet is afgenomen. Nadat in de loop van de jaren duidelijker werd welke strikte criteria betekenden voor de kans op erkenning als DVG / art 38 knelpunt zijn is ook het aantal (kansloze) aanvragen afgenomen, omdat op voorhand werd ingeschat dat deze toch niet erkend zouden worden. In alle sectoren wordt een toename van knelpunten ervaren. Dit wordt mede veroorzaakt door het omschakelen van breder werkende naar meer specifiek werkende toelatingen. Door een verdwijnende toelating ontstaan derhalve meerdere op te lossen knelpunten.

Daarnaast is een belangrijke oorzaak van het ontstaan van knelpunten, het aanscherpen van toelatingcriteria, waardoor er steeds nieuwe knelpunten blijven ontstaan.

Voor de beschikbare middelen geldt dat toenemende toepassingsvoorwaarden, de mogelijkheden om ze in te zetten beperkt. Op papier lijkt dan een knelpunt niet te bestaan, maar in de praktijk wordt dit wel als een knelpunt ervaren.

Belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten verdwijnen

In alle sectoren behalve de glastuinbouw wordt het beschikbaar komen van een chemisch alternatief als belangrijkste oorzaak voor het verdwijnen van knelpunten genoemd.

Hierbij worden de projecten van ECSC, de NL KUG uitbreidingen en ondersteuning vanuit het FKT genoemd alsook de bereidheid van toelating houders om hierin mee te werken genoemd. De gecoördineerde aanpak van het ECSC samen met de CEMP's, FKT en het CTGB (met de 'risk-envelope approach) positief bij aan het oplossen van knelpunten.

In de glastuinbouw wordt het stoppen c.q. naar buitenland verplaatsen van bepaalde teelten (diverse bladgewassen, zoals Andijvie) als belangrijkste oorzaak voor het verdwijnen van knelpunten genoemd. In deze gewasgroep zijn in België meer middelen toegelaten. In de vollegrondsgroenten wordt deze oorzaak ook genoemd zoals de teelt van Rucola en Snijbiet en van zaadteelt van Zwenkgrassen en Veldbeemd.

In aantal gevallen wordt het verdwijnen van een knelpunt veroorzaakt door het beschikbaar komen van resistente rassen, bijvoorbeeld komkommer bontvirus en aardappelmoehed resistente rassen. In de vollegrond is het verplaatsen van een teelt naar gebieden binnen Nederland waar de (bodem)ziekte niet voorkomt een oorzaak van het verminderen / vermijden van een knelpunt, bijvoorbeeld bij stengelaatjes en tulpen.

Belangrijkste oorzaken waardoor knelpunten niet verdwijnen

Als belangrijkste oorzaak wordt genoemd, dat veel meer actieve stoffen (in hoog tempo) verdwijnen van de Nederlandse en Europese markt dan dat er aan nieuwe stoffen voor in de plaats komen. Dat geldt zowel voor nieuwe chemische toelatingen alsook voor alternatieve groene middelen. Hierdoor nemen ook de mogelijkheden om alternatieven te vinden af waardoor ook deel van de knelpunten niet opgelost wordt. Deels wordt dit veroorzaakt door de strenger wordende eisen voor toelatingen. Hierdoor is ook de belangstelling c.q. het rendement bij de toelating houders voor kleine toepassingen sterk verminderd. Ook wordt het begrip kleine toepassing c.q. kleine teelt verschillend ingevuld in de EU lidstaten. Hierdoor worden sommige teelten of teeltgroepen door de overheid niet als kleine teelt aangemerkt, terwijl ze dat in de praktijk wel degelijk zijn. Voorbeelden die hierbij genoemd worden zijn graszaadteelt en bloemisterij.

Het oplossen van knelpunten is sowieso lastiger, omdat een bekend en vaak breed werkend middel vervangen moet worden door een combinatie van nieuwe, specifiekere werkende middelen. Bij inpassing in systemen met gebruik van geïntegreerde en biologische technieken moeten een nieuwe oplossing ook weer goed ingepast kunnen worden in een dergelijk complex teelsysteem en/of moet het teelsysteem aangepast worden.

Positieve bijdrage van beleid op ontwikkelingen aantallen knelpunten

De georganiseerde en gecombineerde aanpak van het knelpuntenvraagstuk door ECSC, LTO / CEMP's en FKT heeft zeker bijgedragen aan het beter zichtbaar krijgen van de knelpunten en een effectievere aanpak ervan. Ook de toepassing van het CTGB- en NL KUG beleid heeft positief bijgedragen aan het ontwikkelen van chemische alternatieven voor knelpunten.

Daarnaast lijkt de langzaam aan betere werkende EU harmonisatie en met name de wederzijdse erkenning het beschikbaar komen van nieuwe middelen te bevorderen. Dit geldt echter niet voor de teelten, die niet altijd voldoen aan de criteria voor kleine toepassingen en vooral in Nederland belangrijk zijn (bloembollen, bedekte sierteelt e.d.). In deze specifiek Nederlandse teelten worden daarom ook de grootste problemen ervaren bij het vinden van (chemische) oplossingen voor knelpunten. Overleg tussen sectoren / CEMP's en in NL actieve toelatingshouders werkt positief bevorderend in aandacht van toelatingshouders voor het realiseren voor deze kleine teelten. Daarnaast is de opening van het Loket Kleine toepassingen een goede ontwikkeling voor kleine toepassingen.

Geen of negatieve bijdrage van beleid op ontwikkeling aantallen knelpunten

Er leven veel zorgen vanwege de verwacht snelle afname van het aantal toelatingen op Europees niveau. Dit omdat vanaf 2018 er veel actieve stoffen een herregistratie vergen voor handhaving in de Annex 1 van de EU.

Specifieke eisen van Nederland hinderen het beschikbaar komen van nieuwe toelatingen in Nederland. Met name voor de kleine teelten remt dit de mogelijkheid om oplossingen voor knelpunten met alternatieve toelatingen te realiseren.

De toelating / risicobeoordeling van laag risico middelen is nog niet zodanig aangepast dat dit leidt tot een versnelling en kosten verlaging van de beoordeling en toelating van groene middelen. Mede

hierdoor wordt de Green deal niet ervaren als een instrument dat heeft bijgedragen aan het oplossen van de knelpunten.

Ook het niet toelaten van nieuwe technieken zoals cis-genese en CRISPR-Cas om sneller resistente rassen te kunnen ontwikkelen draagt niet bij aan het ontwikkelen van niet-chemische oplossingen voor knelpunten.

Het afbouwen RUB lijst en de nieuwe regulering van de toelating van biociden belemmert met name in de glastuinbouw de mogelijkheden teelten schoon te beginnen (IPM).

Het opheffen van de productschappen en daarmee het collectief gefinancierd praktijkonderzoek en het sterk verminderen van de overheidsbudgetten voor gewasbeschermingsonderzoek heeft een rem gezet op het ontwikkelen van (duurzame) oplossingen voor knelpunten in de kleine teelten.

4 Reflectie belanghebbende

Knelpunten ontwikkeling vanaf 2010 en beleidseffecten

De resultaten over de knelpunten ontwikkeling zoals gepresenteerd door het WUR-team worden onderschreven door de belanghebbende. Er heeft geen afname van knelpunten maar juist een toename ervan plaatsgevonden over de periode 2010-2018. Dat komt mede doordat er minder breed werkende middelen zijn, en meer specifiek werkende middelen. Strengere regels rondom toelatingen (EU-verordening) zorgen er voor dat er meer middelen afvallen dan dat er nieuwe middelen worden toegelaten. Fabrikanten spelen daar ook een rol in, omdat zij niet vaak toelatingen voor kleine teelten aanvragen. Voor grote teelten vragen zij vaker toelatingen aan, waardoor die teelten enigszins overeind qua hoeveelheid beschikbare middelen.

De werkwijze van de CEMP's is herkenbaar. Het aantal knelpunten is afhankelijk van de wijze en intensiteit waarmee de CEMP knelpunten verzameld heeft, en de criteria die gebruikt zijn. Voor het Artikel 38 geldt dat die alleen in kansrijke situaties worden dat aangevraagd, omdat de kosten voor aanvragen hoog zijn, en de kans op toewijzing klein is.

De toelatingsprocedure van laag-risico middelen gaat erg langzaam, en gaat daarnaast niet sneller dan de reguliere middelen..

Het Fonds Kleinte Toepassingen (FKT) werkt effectief en is nuttig, net als Expert Centre Speciality Crops en de NL-KUG. Deze initiatieven/platforms verminderen het aantal knelpunten voor de kleine teelten. Echter, er ontstaan meer knelpunten dan dat er opgelost worden.

De nieuwe etikettering zorgt voor meer knelpunten, met name in uitgangsmaterialen en hoog cyclische teelten onder glas. De gebruiksvoorwaarden van etiketten gaan van 'aantal toepassingen per teelt' naar 'aantal toepassingen per jaar'. Uitgangsmateriaal en sommige teelten onder glas hebben veel cycli/teelten per jaar en komt daardoor in de knel met de nieuwe etiketten en gebruiksvoorwaarden daarop.

Europese harmonisatie is alleen enigszins zichtbaar in de grotere teelten. De kleinere teelten zijn minder relevant in veel landen, waardoor er minder aandacht voor is. Nederland is juist groot in deze kleine teelten, en ervaart dat er voor die teelten amper harmonisatie optreedt.

Naast beleidsaspecten heeft ook het klimaat invloed op de teelten en zorgt voor meer knelpunten, vanwege het vaker voorkomen van ziekten en plagen.

Vooruitblik tot 2023

De verwachting is dat de hoeveelheid knelpunten zal gaan toenemen. Dat komt omdat er aan de ene kant weinig nieuwe middelen toegelaten worden door strengere Europese criteria. Daarnaast gaat de toelating van laag-risico middelen langzaam, terwijl die zeker kunnen bijdragen om de hoeveelheid knelpunten terug te dringen. Aan de andere kant worden er verliezen middelen hun toelating. Men denkt dat dit met name in de kleine teelten zal resulteren in veel nieuwe knelpunten, mede omdat de fabrikanten hier ook weinig toelatingen aanvragen.

5 Conclusie

Knelpunten ontwikkeling tot en met 2016.

Vraag 6.1 In hoeverre zijn de in 2010 in Nederland geïdentificeerde gewasbeschermingsknelpunten in 2018 verminderd (doel 50%)?

Uit dit onderzoek blijkt, dat de monitoring van de knelpunten niet consistent is. Aanvragen van DVG / art38 ontheffingen blijken gemiddeld wel met 50% afgenomen. Door partijen wordt aangegeven dat de aanvragen waarschijnlijk ook afgenomen zijn, doordat de scherpe criteria voor toewijzing gaandeweg betere bekend werden en daarmee op voorhand aanvragen steeds minder werden ingediend.

De inventarisaties door het ECSC laten een stevige toename in aantal prioriteit 1 knelpunten zien. Echter hier is voor een deel sprake van een "waarnemer effect". Dat wil zeggen dat de mate van activiteit van de CEMP's bij het inventariseren van de knelpunten ook sterk het aantal aangedragen knelpunten beïnvloed. Knelpunten die eerder kennelijk niet in beeld waren, kwamen door de inventarisaties door de CEMP's wel op de knelpuntenlijsten terecht. Los van dit effect kan wel vastgesteld worden, dat het aantal ECSC knelpunten in de gewasbescherming in vooral de kleine teelten in de afgelopen periode 2010-2016 eerder is toegenomen dan afgenomen.

Oplossen knelpunten en vooruitblik knelpunten

Vraag 6.3 a-f.

Plus Vraag 6.2 In hoeverre zullen de in 2010 in Nederland geïdentificeerde gewasbeschermingsknelpunten in 2023 verminderd zijn (doel 90%).

Het beeld uit de gegevens en de analyses / interpretaties met de experts laat zien dat geïdentificeerde knelpunten met het huidige instrumentarium wel worden opgelost.

Binnen Nederland draagt de gecoördineerde aanpak van het ECSC in combinatie met de CEMP's, Loket Kleine Toepassingen, het FKT en de "risk-envelope approach" van het CTGB hier in positieve zin aan bij. Er zijn zeker 20-25 geprioriteerde problemen (gewas-plaag) opgelost.

De EU harmonisatie levert ook een positieve bijdrage aan het oplossen van knelpunten, mits deze knelpunten / teelten niet typisch in Nederlands zijn, zoals bijvoorbeeld glastuinbouw en bloembollenteelt.

Door het verdwijnen van Europese toelatingen, komen er vooral in de "speciality crops" in vrij hoog tempo nieuwe gewasbeschermingsknelpunten bij. Hierdoor wordt er geen afname van aantallen ervan verwacht. Ook is er binnen de EU nog geen zicht op een versnelde toelatingsprocedure voor laagrisico middelen omdat hier in het toelatingskader (EFSA) nog geen rekening mee wordt gehouden

Doordat er nieuwe knelpunten ontstaan en de huidige snelheid waarin het oplossen van knelpunten lukt gemiddeld laag is en meerdere jaren per knelpunt vraagt, is de verwachting dat het geformuleerde doel van 90% afname in 2023 van in 2010 geïdentificeerde niet gehaald lijkt te worden. De belanghebbende hebben dezelfde inschatting.

6 Bronnenlijst

NVWA. (n.d.). Aanpak kleine toepassingen kleine teelten. Retrieved February 8, 2019, from <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/gewasbescherming/aanpak-kleine-toepassingen-voor-kleine-teelten/loket-kleine-toepassingen>

Bijlage 1 CEMP's (Coördinatoren Effectief Middelen Pakket) betrokken bij het onderzoek middels interviews

Naam	Organisatie	Sector
Jeanette Vriend	LTO Glaskracht NL	Glasgroente
Helma Verberkt	LTO Glaskracht NL	Glasgroente, sierteelt onder glas en zomerbloemen
Karen Smit	LTO Glaskracht NL	Sierteelt onder glas en zomerbloemen
Peter Smits	Koninklijke Algemene Vereniging voor Bloembollencultuur	Bloembollen
Jaco van Bruchem	Nederlandse Fruittelers Organisatie	Fruitteelt
Hans de Keijzer	Brancheorganisatie Akkerbouw	Akkerbouwgewassen en vollegrondsgroente
Gea Bouwman	Plantum NL	Uitgangsmaterialen, graszaden, vlas
Peter van 't Westeinde	ZLTO	Boomkwekerij en champignons

Bijlage 2 Vragenlijst voor interviews CEMPS

Beste Coördinatoren Effectief Middelen Pakket

Komend jaar wordt een tussentijdse evaluatie uitgevoerd van het gewasbeschermingsbeleid zoals beschreven in de nota Gezonde Groei Duurzame Oogst (GGDO).

Het project wordt geleid door het Planbureau voor de Leefomgeving in opdracht van de - bij het gewasbeschermingsbeleid betrokken - ministeries.

Een van de deelprojecten richt zich op de ontwikkeling op het gebied van de kleine toepassingen en de knelpunten hierbij in relatie tot het beleidsdoel van Versterking economisch perspectief.

In opdracht van de ministeries moeten daarvoor de volgende vragen beantwoord worden:

1. In hoeverre zijn de in 2010 in Nederland geïdentificeerde gewasbeschermingsknelpunten in 2018 verminderd (doel 50%).
2. In hoeverre zullen de in 2010 in Nederland geïdentificeerde gewasbeschermingsknelpunten in 2023 verminderd zijn (doel 90%).
3. In hoeverre worden Nederlandse telers in staat gesteld om met het pakket aan middelen en maatregelen een sterke(re) economische positie in te nemen?
 - a. Worden door het Expert Centre Speciality Crops (ECSC), met het combineren van verschillende initiatieven (zoals het fonds kleine toepassingen), gewasbeschermingsproblemen aangepakt? (doel: 20-25 oplossingen voor geprioriteerde problemen)
 - b. Worden kleine toepassingen door het Ctgb volgens de risk-envelope-approach beoordeeld?
 - c. Zijn coördinatiepunten/aanspreekpunten ingesteld voor kleine toepassingen en biopesticides?
 - d. In hoeverre zijn toelatingen, werkwijze en risicobeoordelingen binnen de EU en de zone verder geharmoniseerd?
 - e. Is er een versnelde toelatingsprocedure beschikbaar voor laag risicomiddelen?
 - f. Wordt bij de ontwikkeling van het EU toelatingkader meer rekening gehouden met de aard en kenmerken van laag-risico-middelen/stoffen?

Eerst stap is nu om vraag 1 te beantwoorden. En hiervoor is medewerking van de CEMP's van belang. Door middel van dataverzameling en analyses bij de NVWA en de Coördinatoren Effectief Middelenpakket (CEMPs) van sectororganisaties wordt per sector door gewasbeschermingsdeskundigen van Wageningen Plant Research geïnventariseerd welke knelpunten er jaarlijks van 2010 tot heden zijn geïdentificeerd en welke er per jaar zijn opgelost. Aan de hand van NVWA analyses en interviews met CEMPs wordt door deze gewasbeschermingsdeskundigen per sector in beeld gebracht wat daarvan de oorzaken zijn (beschikbaarheid van nieuwe (niet-chemische) middelen en maatregelen, toe-/afname van ziekten en plagen, toe-/afnemende resistentie, strategische beslissingen middelenfabrikanten, bovenwettelijke eisen afnemers, maatschappelijke druk, etc.). Tevens wordt onderzocht in welke mate het beleid daaraan heeft bijgedragen (ECSC, Fonds Kleine Toepassingen, Green Deal, EU-harmonisatie, PPS-en, etc.) en in hoeverre het beleid verbeterd kan worden.

De NVWA heeft alle gegevens van de aanvragen DVG, artikel 38, ECSC knelpuntenlijsten in een overzicht bij elkaar gebracht en op basis hiervan per sector een totaalplaatje gemaakt van de ontwikkelingen in het totaal van knelpunten.

Graag willen wij deze een keer met jullie doornemen aan de hand van een korte vragenlijst / interview.

In bijlage bij deze e-mail

- het overzicht met de knelpunten
- vragenlijst voor het interview.

Bijlage 3 Vertegenwoordigers belanghebbende voor terugkoppeling

Organisatie	Wie
Agrodis	Conno de Ruijter
Artemis	Piet Boonekamp
CTGB	Luuk van Duin
Cumela	Maurice Steinbusch
LTO Nederland	Annemarie Breukers
LTO Glas	Helma Verberkt
LNV	Hans Schollaart Martine van IJzendoorn
Nefyto	Jo Ottenheim
Plantum	Gea Bouwman Claudia den Braver

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Wageningen University & Research

Open Teelten

Edelhertweg 1

Postbus 430

8200 AK Lelystad

T (+31)320 29 11 11

www.wur.nl/openteelten

Rapport 787

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein.

De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.
